

Inhoudstafel

Inleiding	4
Hoe gingen we te werk?	5
Handleiding bij het rapport	6
Structuur van het rapport	7
Starten aan de hogeschool	8
Een opleiding kiezen	
Een school kiezen	
Ondersteunende factoren	
Samenvatting	
Literatuur	
Formele ondersteuning	21
De stap zetten	
De weg vinden	
Ondersteuning aanvragen	
Formele ondersteuning in de praktijk	
Professionele ondersteuning buiten Howest	
Samenvatting	
Literatuur	
Lectoren en medestudenten	41
Contact met lectoren en medestudenten	
Vertellen over ondersteuning	
Reacties op ondersteuning	
Samenvatting	
Literatuur	

Algemene ondersteuning	59
Lessen	
Examens/studeren	
(groeps)taken	
Praktijkervaring en stage	
Buitenlandse ervaringen	
Studentenleven	
Financiële aspecten	
Sociaal netwerk	
Eigen sterktes	
Samenvatting	
Literatuur	
Wat na de hogeschool?	94
Verder studeren	
Werken	
Samenvatting	
Literatuur	
Conclusie	102

Inleiding

“In onze klas zit er iemand en die wordt nu 30. En de eerste dag was dat ook van amai, er zit hier nu zo een oudere bij ons. En die is eigenlijk wel zeer goed opgenomen en dat is wel leuk om te zien. Ik weet nu niet of dat dat aan ons ligt of dat dat ook aan Howest ligt. Maar ik denk ook wel dat Howest toegankelijk wordt gemaakt voor gelijk wie.”

Diversiteit leeft in het hoger onderwijs. De diversiteit aan studenten neemt meer en meer toe en onderwijsinstellingen werken aan het realiseren van gelijke kansen¹.

Met dit onderzoek ondersteunen we deze dynamiek en dragen we bij aan **een onderwijsklimaat dat de diversiteit binnen haar studentenpopulatie waardeert en benut.**

Vanuit het **perspectief van studenten** gaan we op zoek naar wat diversiteit concreet betekent in de onderwijspraktijk.

We vertrekken van het verhaal van studenten die ervaring hebben met ondersteuning en focussen op **goede voorbeelden en succesfactoren.**

We zoeken antwoorden op de volgende vragen:

- Hoe ervaren studenten met een ondersteuningsnood hun traject binnen Howest?
- Wanneer voelen ze zich goed ondersteund?

¹ SIHO. (2009) . Rapport Informatieronde: diepgaande bevraging bij Vlaamse hogescholen en universiteiten. SIHO: Brugge.

Universiteit Gent (2008). *Actieplan Studenten met een Bijzonder Statuut/Functiebeperkingen voor de jaren 2009-2010.*

Hoe gingen we te werk?

Studenten die een verhaal over ondersteuning hadden, werden uitgenodigd voor een **individueel interview**.

We omschreven de doelgroep als '**studenten met een verhaal over ondersteuning**' om op die manier studenten op een actieve manier te benaderen en hen aan te spreken op hun ervaring en kennis. Zo wilden we ook de studenten bereiken met verborgen noden.

(Oud)studenten en personeelsleden kregen **inspraak** in de voorbereiding van de interviews.

Dit gebeurde via een gebruikersgroep. Dit is een groep van mensen die bewaken dat de onderzoeksresultaten voldoende afgestemd zijn op de praktijk. Met 4 (oud)studenten deden we ook een groepsinterview. Zij brachten belangrijke thema's aan en bepaalden mee de werkwijze.

35 (oud)studenten vertelden ons hun verhaal. De studenten vertegenwoordigden verschillende richtingen en campussen van Howest. In dit rapport leest u de belangrijkste resultaten uit hun verhalen.

Handleiding voor dit rapport

Symbolen

Het rapport bestaat uit verschillende hoofdstukken. Doorheen de hoofdstukken komen een aantal **symbolen** terug:

Dit symbool staat voor een vraag. Met die vraag schetsen we de context van een nieuw thema.

Dit symbool duidt zaken aan die studenten ondersteunend vinden.

Dit symbool staat voor de belangrijkste lijnen uit de literatuurstudie.

Verklarende woordenlijst*

Faciliteiten: faciliteiten zijn afwijkingen van het studie- en/of examenreglement. Om deze te krijgen, moet je bewijzen dat je tot één van de groepen behoort die recht heeft op deze faciliteiten. Je kan faciliteiten krijgen omwille van een functiebeperking, omwille van bijzondere sociale omstandigheden, omwille van een carrière als topsporter, omwille van culturele/artistische bezigheden of omdat je een bestuursmandaat opneemt.

Talentcoach: Dit is het aanspreekpunt voor studenten om faciliteiten aan te vragen.

Gon-begeleiding: Dit is ondersteuning vanuit het buitengewoon onderwijs voor een student in het 'gewone' onderwijs.

Monitoraat: Elke lector is buiten de lessen beschikbaar voor vragen in verband met de leerstof. Studenten kunnen met de betrokken lector een afspraak maken.

Mentoraat: In het begin van het academiejaar krijgt elke student een lector toegewezen. Bij die mentor kunnen studenten terecht met studieproblemen. In de loop van het eerste academiejaar komen student en lector een aantal keren samen om eventuele moeilijkheden te bespreken.

Stuvo Howest: Stuvo Howest is de dienst die in Howest de studentenvoorzieningen organiseert. Dit gaat bijvoorbeeld over studiefinanciering, psychosociale ondersteuning, huisvesting, sport en cultuur,...

Structuur

We ordenen de resultaten in **verschillende thema's**:

1) De **instroom** van studenten. “Starten aan de hogeschool.”

2) **Formele ondersteuning.**

Dit zijn alle vormen van officiële ondersteuning waarvoor een student zijn noden kenbaar moet maken. Dit kunnen bijvoorbeeld faciliteiten* zijn of ondersteuning door Stuvo Howest*

3) **Contact met medestudenten en lectoren.**

Dit contact speelt een grote rol in hoe studenten ondersteuning beleven.

4) **Algemene ondersteuning.**

Dit zijn de zaken die studenten in het algemeen als ondersteunend ervaren zonder dat studenten hiervoor hun noden moeten kenbaar maken. Ze zijn meestal gericht op alle studenten en minder naar specifieke “doelgroepen”. We vinden ze terug in verschillende domeinen van studeren: examens, praktijk, lessen, studentenleven,...

5) De **uitstroom** van studenten. “Wat na de hogeschool?”

Deze bundeling van resultaten is een **verkorte versie** van het onderzoeksrapport. Voor meer informatie kan u terecht bij de onderzoekers van het project:

Projectmedewerkers

Ruth Cnockaert

Ruth.Cnockaert@howest.be

Marieke De Smet

Marieke.De.Smet@howest.be

Projectleiders

Katrien De Munck

Katrien.De.Munck@howest.be

Greetje Desnerck

Greetje.Desnerck@howest.be

“Starten aan de hogeschool”

- Een opleiding kiezen
- Een school kiezen
- Ondersteunende factoren
- Samenvatting
- Literatuur

Een opleiding kiezen

 Welke factoren spelen een rol bij de keuze van een opleiding ?

Studenten vertellen ons dat ze in de eerste plaats de opleiding kiezen die hen het meest **interesseert**.

“Dat was echt iets wat mij enorm interesseert, ik was echt gepassioneerd.”

“Ik deed die boekhouding graag en dan zocht ik om accountancy te doen.”

Daarnaast is het voor studenten belangrijk om een **realistische** keuze te maken. Ze houden rekening met hun mogelijkheden en moeilijkheden. Dit betekent dat ze soms zelf opleidingen uitsluiten.

“Ja, ik kan niet zeggen van: ik ga toerisme doen, want reizen gaat niet gemakkelijk. Ik kan niet zeggen: ik ga voor verpleegkunde, ja, dat gaat niet... Dus ja, ik moest al zoeken van wat ik wel kan en wat niet.”

Sommige studenten vertellen ons dat ze een **veilige** keuze maakten, door een opleiding te kiezen waar ze al wat voorkennis over hadden. Naast veiligheid speelt uiteraard interesse hierbij een rol.

“Het is wel hetgeen ik in het middelbaar gestudeerd heb, dus ik had al een basis.”

Soms zijn studenten zich bewust van de moeilijkheden, maar kiezen ze er toch voor om een opleiding te starten, net omwille van een grote interesse in die opleiding.

“Ik was gewaarschuwd dat er heel zware statistiek in zat, maar ik had wel zoiets van: oké, ik reken dan heel slecht en nu weet ik dat het dyscalculie was, maar ik had daarvoor niet zoiets van: ik ga iets anders kiezen. Ook omdat ik een beetje van het slag volk ben dat ik zeg van: ik heb dyscalculie, maar ik ga mij er niet door laten leiden.”

Eén studente kiest heel bewust een opleiding om te werken aan haar **persoonlijke ontplooiing**.

“Communicatie is één van mijn slechtere dingen, dus waarom ga ik dan niet gaan trainen op iets waar ik niet zo goed in ben?”

Sommige studenten houden ook rekening met de **jobmogelijkheden** na hun studies. Ze laten in hun keuze meespelen ‘of ze iets met een opleiding zijn’.

“Maar dat was puur creatief en ik vind dat ook leuk, maar ik denk dat het vaak ook het probleem is dan dat je er niet veel mee bent, en daarmee, ja, dan ben ik hier terecht gekomen.”

“Eerst wou ik naar de unief gaan om geschiedenis te doen, maar mijn twee zussen zeiden van: met geschiedenis of archeologie kan je niet veel gaan doen of het moest zijn dat je eens een grote vondst doet.”

Ook een **financieel aspect** speelt voor enkele studenten een rol. Omwille van financiële kiezen studenten een kortdurende opleiding of ze kiezen een opleiding die later voldoende financiële zekerheid garandeert.

“Het was in de tijd financieel nogal redelijk onzeker, omdat ik bij mijn vader woonde en financieel voor één ouder is dat niet altijd even gemakkelijk. En er was ook wel druk om dat zo snel mogelijk af te maken, dat hoger onderwijs.”

“Ja, dat was in het begin een reden om [naam opleiding] te doen, omdat dat natuurlijk veel verdient.”

Een school kiezen

 Welke factoren spelen een rol bij de keuze van een school ?

Studenten kiezen in de eerste plaats een school op basis van hun **studiekeuze**. Ze kiezen eerst een opleiding en kijken dan in welke school of scholen ze die opleiding kunnen volgen. Eén iemand benoemt expliciet de studiekeuze als beslissende factor om voor een school te kiezen.

“Je drijfveer moet zijn dat je die opleiding wil doen, en dan kan je een keer kijken, in het beste geval natuurlijk, of dat de praktische dingen ook goed opgelost zijn.”

Voor sommige studenten betekent dit dat ze op basis van hun studiekeuze enkel in Howest terecht kunnen.

“Kiezen van school kon ik niet omdat het de enigste school was die dat deed.”

Daarnaast spelen nog andere factoren een rol bij de keuze van een school.

De fysieke **toegankelijkheid**, maar ook de algemene **sfeer** en de houding tegenover studenten met een **ondersteuningsnood** kunnen een rol spelen. Voor één studente werd de studies bekostigd door het RIZIV. Zij werd vanuit die instantie gevraagd om een school te kiezen waar men respect had voor haar situatie.

“Ik heb toch altijd gekeken van ja, aanvaarden ze mij als een persoon met een handicap?”

Voor één student met dyslexie was het van belang dat in zijn opleiding alles op de **laptop** gebeurt.

“Dat is ook één van de redenen dat ik voor deze school gekozen heb, omdat het met laptops is. Dat is wel heel handig, het laptopproject, het is verschrikkelijk goed.”

Veel studenten kiezen voor Howest omwille van de **kleinschaligheid** van de school. Ze hebben het gevoel dat er op die manier een kleinere afstand is tussen lectoren en studenten. Dit vinden ze een goede zaak. Sommige studenten stellen dat het gemakkelijker is om begeleiding te vragen, of om bepaalde faciliteiten te regelen.

“Ook de grootte van de school heb ik zelf gekozen. Een kleinere school gaat gemakkelijker rekening houden met studenten dan een grotere school.”

“Ik vond het wel handiger als het een kleine school was. Als je begeleiding nodig hebt, of faciliteiten, word je veel persoonlijker begeleid. En dat je veel gemakkelijker iets gaat vragen aan de leerkracht. Als je in een zaal zit van 700, of 50, dat maakt wel redelijk veel. Leerkrachten kennen je ook bij naam. Wat soms ook wel nadelig kan zijn, maar meestal is dat wel voordelig. En als je problemen hebt, kan je het altijd wel vragen.”

Ook de **afstand van de school** speelt een rol. Studenten vertellen ons dikwijls dat Howest voor hen de dichtste school is waar ze die of die opleiding kunnen volgen. Voor sommige studenten is dit belangrijk omdat ze hun studies combineren met een gezin, of omdat ze therapie dicht bij huis volgen. Eén studente kreeg haar vervoer maar terugbetaald als ze de dichtste school koos.

“Moest ik op kot moeten gaan, dan moest ik een nieuwe kinesist zoeken en een verhuis en zo...”

Een heel aantal studenten kiest ook voor Howest omwille van de **praktijkgerichtheid** van de opleidingen.

“En dat je hier ook wel meer praktijkgericht hebt. In [naam onderwijsinstelling] heb je dan veel meer theorie en geen praktijk.”

Eén studente koos ervoor haar opleiding in Howest te doen, omdat er geen les 's avonds was, wat wel het geval was in enkele andere onderwijsinstellingen. Het **lessenrooster** gaf voor haar de doorslag. Op die manier kon ze haar studies combineren met haar gezin.

“Ik ging eerst naar [naam onderwijsinstelling] gaan, maar dat was moeilijk te combineren omdat ze dan ook les hadden tot 20u 's avonds. Dus dat was dan helemaal niet te combineren.”

Sommigen komen naar Howest via **positieve ervaringen van vrienden of familie** die er studeren of studeerden.

“Eigenlijk, de keuze van de school was eigenlijk gewoon, mijn zus heeft daar gezeten. En [naam opleiding] was mijn droom om te doen. En je kon dat in Howest.”

Ook de verzuiling van het onderwijslandschap speelt nog steeds een rol. Enkele studenten kiezen voor Howest als **niet-katholiek onderwijs**.

“Ik ben naar Howest gekomen omdat het een niet-katholieke school is.”

Ook de **nabijheid van het tweedekansonderwijs** in Brugge (Rijsselstraat) en het **KTA** in Kortrijk (Renaat De Rudderlaan) speelt een rol in de keuze voor Howest. Enkele studenten geven aan dat voor hen op die manier de overstap naar het hoger onderwijs en naar Howest kleiner was, omdat het ‘naast’ hun vorige school lag.

“Ik zat hier eerst in het tweedekansonderwijs, want ik had geen diploma. En het was er juist naast. Dus er was niet zoveel verschil dan, om van daar naar hier te gaan.”

Ondersteunende factoren

Wat vinden studenten ondersteunend bij hun school- en studiekeuze?

Een opleiding kiezen en ondersteuning regelen is niet gemakkelijk. Veel van onze **respondenten veranderden één of meerdere keren van opleiding**. Ze wijten dit soms aan de moeilijkheid om een opleiding te kiezen. Maar ook aan een gebrek aan ondersteuning of aan verkeerde verwachtingen van de opleiding en de ondersteuning.

“Kiezen was een zoektocht, omdat ik niet precies wist wat ik wilde doen van richting, ken je dat, een aantal richtingen uitgetprobeerd, tot dat ik uiteindelijk infoboekjes begon te verzamelen over verschillende opleidingen en dat leek mij interessant.”

“Ze hadden gezegd: je moet daar niet mee inzitten, en we regelen dat, 't was al in orde. Dus alles ging aangepast zijn, maar dat was dus niet.”

Dus **eerlijk en correcte informatie** over de **haalbaarheid** van een opleiding en over de **ondersteuningsmogelijkheden** is een belangrijke ondersteunende factor. De eerste contacten met de hogeschool zijn daarbij van groot belang.

Veel studenten weten voor ze naar de hogeschool gaan weinig tot niets over de ondersteuningsmogelijkheden. Ze noemen verschillende momenten en manieren waarop ze geïnformeerd werden over de opleiding zelf en over de mogelijkheid tot faciliteiten, financiële ondersteuning...

- **De opleidingsbrochure**

“En ik moet ook wel zeggen: in het begin van het jaar wordt er aan ons een opleidingsbrochure uitgereikt of aan het begin van de opleiding, en daar staat ook heel duidelijk in wat je faciliteiten kunnen zijn en hoe je die kunt gebruiken en waar je die kunt krijgen. Vandaar dat ik het ook wel al wist.”

- **Op de SID-IN beurs**

“En dan ben ik naar een sid-in dag geweest en dan heb ik gepraat met mevrouw [naam], die hoofd is van de opleiding, omdat ik van een totaal andere richting kwam ook. En ze zei: ‘normaal gezien is dat geen probleem’.

- de mogelijkheid om **proeflessen of proefdagen** mee te volgen

“Ik heb ook zo de instap, dat is zo een week waarin dat je allemaal lessen kreeg, ik heb er verschillende gevolgd. Ja, dat heeft mij eigenlijk echt wel vree goed geholpen.”

- Contact met **lectoren en/of de opleidingscoördinator** tijdens inschrijvingsmomenten, infodagen, de instapweek aan het begin van het schooljaar...

“En dan ben ik mij gaan inschrijven in Howest en ben ik met de opleidingscoördinator gaan praten over wat dat inhoudt en ik heb dan ook een rondleiding gehad en dan hebben ze ook uitgelegd hoe dat de faciliteiten werken.

- Via **vrienden of familie** aan Howest in een gelijkaardige situatie

“Ja, ik kende andere studenten die dat studeerden.”

“Ja, mijn zus had ook mondelinge toelichting gekregen en ze kreeg ook groter lettertype. Dus ik wist er wel iets van.”

Studenten stellen **eerlijkheid** op prijs. Ze weten graag waar ze aan toe zijn. Eventuele moeilijkheden moeten niet verzwegen worden.

“Ik wou eigenlijk altijd iets met psychologie doen, en ik had interesse in ‘assistent psychologie’, noemde dat toen nog. En ik had daar eerst voor geïnformeerd hier. Toen... ze hebben mij nooit gezegd van: ‘ge moet dat niet doen’, maar het was zo van: ‘ja, dat is heel veel met tests en visueel en zo’, en men was daar heel eerlijk over van: kijk, we zien dat niet echt haalbaar omdat dat ook niet zo realistisch is. En ik was zo blij dat ze daar eerlijk in waren. “

Studenten vinden het belangrijk dat ze weten wat ze kunnen verwachten en dat beloftes ook nagekomen worden.

“Op de opendeurdag was dat allemaal goed, maar een keer dat ik er zat niet meer. Daar voelde ik mij wel een beetje bedrogen in. Op die opendeurdag zo: jaja, dat zal wel allemaal in orde komen, en als je daar dan toekomt, ge zijt echt aan je lot overgelaten.”

Maar eerlijke en correcte informatie is niet hetzelfde als **studenten weigeren** voor een opleiding of bij een eerste contact duidelijk maken dat een opleiding per definitie niet haalbaar is. Soms zijn ondersteuningsvormen mogelijk, waardoor een opleiding toch haalbaar wordt. Bijvoorbeeld het spreiden van een leertraject, of afspraken binnen een team om flexibel te zijn.

“Ik heb het gevraagd aan verschillende leerkrachten, en zij hebben mij gezegd dat het gewoon niet te doen was eigenlijk. Ze hebben gezegd: ‘dit ga je nooit kunnen combineren met werk’, dat was hun antwoord. Het is inderdaad... het is heel zwaar. Dus ik weet waarom ze mij dat gezegd hebben. Maar gewoon met één vak minder, het wordt te doen.

“En toen ik eigenlijk gewoon naar die richting ging gaan kijken, dan was de enigste commentaar dat die mevrouw zei die daar stond: ik weet niet of jij dat gaat aankunnen. En dat was alles. En ja, als wij dan meer informatie vroegen, over die richting, dan bleef zij maar zeggen: ik weet niet of jij dat gaat aankunnen, dus ‘k zou maar niet teveel hopen. Maar ik dacht: ik heb toch mijn TSO afgemaakt, dus het moet toch zijn dat het lukt. En zij hadden ook niets gezegd over faciliteiten.”

Eerlijke en correcte informatie vereist dus in de eerste plaats een **gesprek** tussen een student en iemand van de opleiding, waarbij geluisterd wordt naar moeilijkheden en mogelijkheden. Men moet eerlijk zijn over moeilijkheden, maar ook een **correct zicht hebben op de mogelijkheden** in ondersteuning (faciliteiten, geïndividualiseerd traject...).

Studenten die een keuze maken, weten dikwijls niet dat ze faciliteiten kunnen aanvragen. Het is belangrijk dat de persoon met wie ze in het begin in contact komen, hier wel een zicht op heeft. Zodat deze contactpersoon de student correct doorverwijst. Sommige studenten hebben hier minder goede ervaringen mee.

Dus en met dat ik dan ook naar een leerkracht zelf ging. Ik zei: je kan hier toch een aangepast traject krijgen? Dan zei ze: nee nee, je moet dat allemaal in één keer volgen. En zo ben ik echt op een verkeerd spoor geraakt en is dat misgelopen hé...”

“In plaats van dat ze dan al direct zeiden van: er zijn hier faciliteiten. Want ik heb het gevoel dat er veel leerkrachten zijn die dat waarschijnlijk zelfs niet weten dat dat bestaat.”

Veel studenten worden in dit beslissingsproces **gesteund door mensen uit hun omgeving**. Studenten vermelden ouders, zussen, tantes, leerkrachten, professionele ondersteuners... Deze mensen kennen hun mogelijkheden, hun interesses en kunnen wijzen op mogelijkheden en valkuilen.

“Ja, in feite, doordat ik moeite had met talen hield mij dat tegen, maar ik heb het dan toch gedaan, op aanraden van mijn moeder.”

“Dus ik moest totaal zelf die keuze maken, zelf mij komen inschrijven. Misschien als ik dan mijn mama had mee gehad, dat ze had kunnen zeggen van: [opleiding] is niets voor jou.”

Deze mensen bieden soms ook ondersteuning bij de eerste contacten tussen student en hogeschool. Sommige ouders treden bijvoorbeeld op als ‘woordvoerder’.

“Ja, op de infodagen, toen dat ik aan het zoeken was voor een hogeschool dicht bij ons in de buurt, zijn mijn ouders alle twee meegekomen, omdat... ze weten ook, bij zo’n dingen is het beter dat ik iemand mee heb, dan ben ik ook rustiger. Meestal is mijn ma zo de woordvoerder, zeg maar, en zij heeft dan ook gevraagd of dat hier mogelijk was.”

“Want ik weet, mijn mama heeft contact gehad met de school en zij hebben ons dan direct doorverwezen naar de juiste persoon.”

Samenvatting: “Starten aan de hogeschool”

Factoren die een rol spelen bij de keuze van een opleiding:

- Interesse
- Realistische keuze
- Veilige keuze
- Persoonlijke ontplooiing
- Jobmogelijkheden
- Financiële aspecten

Factoren die een rol spelen bij de keuze van een school:

- Studiekeuze
- Toegankelijkheid
- Sfeer
- Houding tegenover studenten met een ondersteuningsnood
- Kleinschaligheid
- Ligging van de school
- Praktijkgericht
- Lessenroosters
- Positieve ervaringen familie en vrienden
- Laptop
- Levensbeschouwing van de school
- Nabijheid van middelbare school of tweedekans onderwijs

Ondersteunende factoren:

- Eerlijke en correcte informatie
- Ondersteuning door mensen uit hun omgeving

Literatuur

Ook in de literatuur lezen we dat studenten een school **niet alleen kiezen omwille van de ondersteuningsmogelijkheden**. Vooral de eerste contacten met de school zijn belangrijk.

De **instroom van studenten met een ondersteuningsnood verhoogt** onder andere door de toenemende aandacht van het beleid, toegankelijkheidsmaatregelen en meer financiële ondersteuning.

Toch geven verschillende studies nog **barrières** aan:

- Voor sommige studenten is de financiële ondersteuning niet voldoende en is de fysieke toegankelijk is nog ontoereikend.
- Sommige studenten studeren niet verder doordat ze het geloof in zichzelf kwijt zijn omwille van negatieve reacties uit hun omgeving. Voor andere zijn deze negatieve ervaringen juist een drijfveer om verder te studeren. Ze willen bewijzen dat ze het wel kunnen.
- Studenten zijn niet altijd goed op de hoogte van de ondersteuningsmogelijkheden in het hoger onderwijs. Ze denken dat ondersteuning niet mogelijk is. Of ze gaan er vanuit dat de goedkeuring van de school om zich in te schrijven tegelijkertijd ook betekent dat die school in staat is om hen de gepaste ondersteuning te bieden. Dit is in de realiteit niet altijd het geval.

Net zoals in dit onderzoek blijkt ook uit de literatuurstudie **het belang van goede en eerlijke informatie**.

Bronnen

- Crawshaw, M. (2002). Disabled people's access to social work education – ways and means of promoting environmental change. *Social Work Education*, 21, (5), 503-514.
- Fuller, M., Bradley, A., & Healey, M. (2004). Incorporating disabled students within an inclusive higher education environment. *Disability & Society*, 19, 455-468.
- Goode, J. (2007). 'Managing' disability: early experiences of university students with disabilities. *Disability & Society*, 22, 35-48.
- Hanafin, J., Shevlin, M., Kenny, M. & McNeela, E. (2007). Including young people with disabilities: assessment challenges in higher education. *Higher Education*, 54, 435-448.
- Holloway, S. (2001). The experience of higher education from the perspective of disabled students. *Disability & Society*, 16, (4), 597-615.
- Jacklin, A., Robinson, C., O'Meara, L. & Harris, A. (2007). Improving the experiences of disabled students in higher education. *The Higher Education Academy*, 1-53.
- Jacklin, A. & Robinson, C. (2007). What is meant by 'support' in higher education? Towards a model of academic and welfare support. *Journal of Research in Special Education Needs*, 7, (2), 114-123.
- Kowalsky, R. & Fresko, B. (2002). Peer tutoring for college students with disabilities. *Higher Education Research & Development*, 21, (3), 259-271.
- Madriaga, M. (2007). Enduring disablism: students with dyslexia and their pathways into UK higher education and beyond. *Disability & Society*, 22, (4), 399-412.
- Morris, D.K. & Turnbull, P.A. (2007). The disclosure of dyslexia in clinical practice: experiences of student nurses in the United Kingdom. *Nurse Education Today*, 27, 35-42.
- Ryan, J. (2007). Learning disabilities in Australian universities: hidden, ignored and unwelcome. *Journal of Learning Disabilities*, 40, (5), 436-442.
- Tinklin, T., Riddell, S. & Wilson, A. (2004). Policy and provision for disabled students in higher education in Scotland and England: the current state of play. *Studies in Higher Education*, 29, (5), 637-357.
- Universiteit Gent (2008). *Actieplan Studenten met een Bijzonder Statuut/Functiebeperkingen voor de jaren 2009-2010*
- Vogel, G., Fresko, B. & Wertheim, C. (2007). Peer tutoring for college students with learning disabilities: perceptions of tutors and tutees. *Journal of Learning Disabilities*, 40, (6), 485-493.

“Formele ondersteuning”

- De stap zetten
- De weg vinden
- Ondersteuning aanvragen
- Aanspreekpunt
- In de praktijk
- Ondersteuning door hulpmiddelen
- Professionele ondersteuning buiten Howest

Formele ondersteuning

 Wat bedoelen we met formele ondersteuning?

Met **'formele ondersteuningsvormen'** bedoelen we die vormen van ondersteuning die vereisen dat studenten hun noden kenbaar maken op de hogeschool. Dit kenbaar maken van de ondersteuningsnoden wordt in de literatuur 'disclosure' genoemd. Die formele ondersteuningsvormen richten zich soms op bepaalde 'doelgroepen' eerder dan op de studentengroep in zijn geheel.

Studenten noemen verschillende formele ondersteuningsvormen op:

- Faciliteiten*
- Studiebegeleiding, monitoraten*, mentoraten*
- Begeleiding door Stuvo*

Veel van de studenten die we interviewden, maken gebruik van dergelijke formele ondersteuningsvormen.

De stap zetten

Wat speelt er voor studenten mee in de beslissing ondersteuning aan te vragen?

Voor sommige studenten is de stap naar formele ondersteuning **snel** gezet: ze kregen bijvoorbeeld in hun **vooropleiding ook ondersteuning**.

“Achter acht jaar is het wel gemakkelijk. Ik doe dat al van het derde middelbaar. Dus ja, nu is dat wel gemakkelijk.”

Voor andere studenten is de **drempel veel hoger**:

Sommige studenten worden pas in het hoger onderwijs **voor het eerst** met problemen **geconfronteerd**. Ze hebben hierdoor minder zicht op hun noden en ondersteuningsmogelijkheden. Soms hebben ze eerst nog tijd nodig om deze confrontatie te verwerken.

Ook de angst **voor stigma en vooroordelen** is een belangrijke drempel. Studenten maken zich bijvoorbeeld zorgen dat de ondersteuning gezien wordt als oneerlijke concurrentie.

“Want het zit ook een beetje in je hoofd van: ik word dan bevooroordeeld terwijl dat niet zo is. Je bent benadeeld en dat wordt recht getrokken met faciliteiten dat is het eigenlijk.”

Sommige studenten merken op dat het in een **opleiding uit de sociale sector** gemakkelijker is om ondersteuning aan te vragen. Ze vermoeden dat er in deze opleidingen meer begrip zal zijn. Een student brengt daar tegen in dat het juist moeilijk is om hulp te vragen als je zelf studeert om mensen te helpen.

Een aantal studenten zijn ook bang voor de reacties van hun **ouders**. Ze kregen bijvoorbeeld in hun opvoeding mee niet snel ondersteuning te vragen.

“Mijn ma zei vroeger altijd: probeer het 5 à 10 keer zelf te regelen, vooraleer je eigenlijk hulp komt vragen. En dat was echt altijd zo de mentaliteit van mij. Dat speelt echt mee. 'Ik ga daar wel zelf voor kijken.'”

De meeste studenten zetten uiteindelijk wel de stap. Vooral omdat ze merken dat het hen **zonder ondersteuning echt niet meer lukt**.

“...en dat ik zo besepte: het gaat niet meer, ik moet iets zoeken en that's it”

Wat vinden studenten ondersteunend?

A) Extra **aanmoediging** door lectoren, ouders of vrienden.

“Ja. Maar het is vooral mijn moeder die mij zo gezegd heeft van: ga ervoor, je moet niet beschaamd zijn, zeg dat gewoon en ze gaan dat wel verstaan.”

B) De **open en begripvolle houding** van de school of van die mensen die formele ondersteuning organiseren.

“Een goeie band met de mensen die u begeleiden. Ja dat wel. Want uiteindelijk moet je je toch wat veilig en vertrouwd voelen om met die mensen ... want het is jij die de stap moet zetten . Het is niet dat zij naar u toekomen. Dat vond ik wel zeer goed, dat is zeer belangrijk. Want als je zo iemand hebt die je neus afsnauwt ga je zoiets hebben van ok, ik zal het wel zelf oplossen.”

C) Een **praktische ondersteuningsvraag** (bv. laptop) is soms een opstap om moeilijkere problemen ter sprake te brengen.

D) De **anonimiteit** die zoveel mogelijk wordt verzekerd, is voor veel studenten een geruststelling.

De weg vinden

Een belangrijk aspect om de stap te zetten naar formele ondersteuning is **de toegankelijkheid**. Studenten moeten weten dat die ondersteuning bestaat en waar ze die kunnen vinden.

Welke drempels ervaren studenten om de weg naar ondersteuning te vinden?

Sommige studenten zijn **niet op de hoogte van het aanbod**. Of ze worden pas laat op de hoogte gebracht van de mogelijkheden. Ze worden verschillende keren doorverwezen vooraleer ze bij de juiste persoon terecht komen.

“Ik weet gewoon niet waar dat ik moet zijn en wanneer.”

“Had je anders faciliteiten aangevraagd?”

“Normaal gezien wel. Want ik had zoiets, ik had iemand bezig gehoord over die test: van ik ga die test gaan afnemen. Maar ja, ze had niet gezegd waar en bij wie.”

Studenten zijn soms op de hoogte van een aantal mogelijkheden, maar **niet van het volledige aanbod**. Ze denken bijvoorbeeld dat de ondersteuning die ze willen niet mogelijk is.

“En dat zat er ook in dat je kon studiebegeleiding krijgen of ondersteuning financieel, maar psychologisch wel niet echt, dat wist ik wel niet.”

Soms vinden studenten de weg niet door het **“beeld”** dat ze hebben van de ondersteuning. Ze denken bijvoorbeeld dat het niet voor hen is of dat het enkel loze beloften zijn.

“Van die faciliteiten... ik had wel de indruk, ofwel is het voor gehandicapte mensen, ofwel voor sportmensen, maar niet in mijn geval.”

“Dat ik zoiets wist van ze doen effectief iets, het is zo niet van ze zeggen dat ze iets doen maar ze doen niets, wat dat eigenlijk wel mijn oorspronkelijk idee was.”

Een student merkt op dat het **beeld** dat studenten hebben over ondersteuningsmogelijkheden soms verschilt over de verschillende campussen.

“Want op campus x is het van: mijn ouders hebben mij buiten gesjot ja, ga eens naar Sovowes. Terwijl als je hier zoiets hoort dan is dat zo van ah ja, wat we zouden nu kunnen doen en niemand denkt direct aan Sovowes.”

In het algemeen geven studenten aan dat veel interessante initiatieven rond **ondersteuning te weinig gekend** zijn. De hogeschool moet volgens hen nog meer promotie voeren. Een student geeft de suggestie om informatie ook meer te bundelen .

“Ik zou anderzijds de mentoraten en monitoraten nog wat meer aanprijzen want daar wordt lang niet altijd gebruik van gemaakt. ”

“En dan, het is er allemaal, maar misschien, het is niet genoeg gebundeld, het is zoveel. Je kunt wel daar een keer daar een brochuurtje van meenemen en dan daarvan en dan ga je het wel ontdekken maar...”

Wat vinden studenten ondersteunend?

Studenten appreciëren het wanneer ze **van bij het begin geïnformeerd** worden over de mogelijkheden. Op de infodag, bij de inschrijving of wanneer er tijdens de onthaalweek aandacht is voor diversiteit en ondersteuning. Ook een vermelding van de ondersteuningsmogelijkheden in de infobrochure of onthaalmap is een pluspunt.

“Toen dat ik mij hier inschreef, hadden we gezegd van ja, dat ik dus met een chronische ziekte zit, of dat er hier mogelijkheid was voor zo iets speciaals. En dan hebben ze mij gezegd van: ja, maar dat bestaat hier al, we hebben een talentcoach. En ze hebben mij dan direct al via de website aangetoond waar dat ik diversiteit kon vinden en dat ik dan een mail moest sturen en zo... Dat ze dat bij de infodag al direct gezegd hebben dat dat mogelijk was, daar voel ik mij wel goed bij.”

Door informatie te verspreiden over **verschillende kanalen**, is de kans groter dat die informatie de studenten ook bereikt.

Als de informatie verspreid wordt **naar alle studenten**, wordt de drempel minder groot. Studenten moeten dan zelf geen specifieke vragen gaan stellen over ondersteuning.

“En wat mij onmiddellijk opviel, was dat eigenlijk het formulier gewoon al in het studentenpakket zat. Je moest niet meer naar ergens gaan voor iets te vragen. Wat soms ook wel een drempel kan gaan zijn, zeker als het ergens iets heel nieuw is. Maar gewoon het feit dat je dat open doet en dat document doorbladert, en dat het daarbij zat zorgde eigenlijk dat dat veel lager was.”

Het is belangrijk om studenten van bij het begin in hun hogeschoolcarrière goed te informeren. Maar het is ook belangrijk om te onthouden dat sommige studenten de stap naar ondersteuning pas zetten **na een bepaalde periode** of later op het jaar instromen. Informatie wordt het best meerder keren op het jaar verspreid.

“Ik had daar in het begin niet aan gedacht. Maar toen ik begon te merken dat het niet zo goed ging, dan heb ik gekeken of dat ik dat in feite niet kon.”

Naast goede informatieverspreiding is ook de **kleinschaligheid van de hogeschool** een ondersteunende factor.

“Weten bij wie je moet zijn, is hier wel gemakkelijker, omdat het kleiner is.”

Studenten komen vooral in **contact met lectoren**. Wanneer zij goed op de hoogte zijn, kunnen ze studenten op weg zetten naar ondersteuning.

“Op een dag belde mevrouw X van het sociaal werk om te zeggen dat je op school ook faciliteiten kon aanvragen ook zo voor chronisch zieken en ze zei: kan je daar voor niet eens kijken nu je toch zolang ziek bent. En dan heb ik dat gedaan, maar ik was daar eigenlijk niet van op de hoogte dat dat kon. Dus had zij nooit gebeld dan wist ik dat niet”

Ondersteuning aanvragen

Hoe verloopt het aanvragen van officiële ondersteuning voor studenten?

Voor de meeste studenten verloopt de aanvraagprocedure relatief vlot.

“Ik heb eerst een mail gestuurd. En dat was eigenlijk direct een antwoord dat ik kreeg. Ik moest eigenlijk niet lang wachten. Omdat ik dacht van: 'in het begin van het schooljaar, het gaat waarschijnlijk heel druk zijn met andere studenten en al.' Maar bij mij was dat eigenlijk direct al, dat ze mij hebben kunnen helpen.”

“Mijn document was direct goedgekeurd omdat ze al iemand gehad hadden met ook zo'n ziekte. Dus ze kenden het. En daardoor is het bij mij allemaal heel goed verlopen”

Bij problemen heeft dit vaak te maken met **onduidelijkheid** of miscommunicatie in het bijzonder over het **heraanvragen van ondersteuning**.

“En wat ik ook niet wist: moet ik dat ieder jaar opnieuw aanvragen, of is dat nu in orde zolang dat ik hier studeer. Dus dan heb ik ook een mail gestuurd in het begin van het jaar. En dan zei zij ook: Je moet zeker nog een keer binnenspringen. Ze hadden mij daar niet van op de hoogte gebracht. Ik ging daarvan uit: ik zit op dezelfde school, dat zal wel hetzelfde zijn zeker?”

Ook **de duur van de procedure** is soms een knelpunt:

“Het enige nadeel is dat het lang duurt. Ik heb mijn blad maar echt vlak voor de examens gekregen.”

Vooral de nodige **attesten en documenten** zorgen voor vertraging. Studenten weten bijvoorbeeld niet genoeg welke documenten ze nodig hebben. Daardoor moeten ze meerdere keren terug komen. Soms moeten studenten nog testen afleggen of zijn de nodige attesten moeilijk te bekomen. Het vele papierwerk is in die mate soms een drempel dat studenten ondersteuning niet meer aanvragen.

“Dan moest ik ook formulieren gaan halen bij de dokter, met uitleg van wat er precies scheelde, en dat is ook wel wat vervelend, omdat je dan naar de behandelende arts moest voor die ziekte, en dat is niet mijn huisarts. Dus dan moest ik naar het ziekenhuis en dat is ook een dokter die ik maar één keer in een jaar zie. Het zou wel gemakkelijker zijn moest het gewoon bij de huisarts kunnen. De huisarts ziet mij regelmatig en die weet misschien ook beter hoe zwaar de impact is van mijn ziekte.”

Tenslotte brengt de aanvraagprocedure voor sommige studenten **ethische bezwaren** met zich mee:

“Maar zo van: heb je een beperking? Ja of nee. Dat is zo weer die kaders die er opkomen en zo’n dikke stempel. Zoals op die blaadjes van die faciliteiten ook. Dat staat daar ook zo op in grote letters: ‘faciliteiten voor...’ en dan ook zo weer al die kotjes...”

De ondersteuning van het aanspreekpunt (talentcoach*, medewerker STUVO, trajectbegeleider) is voor de studenten het belangrijkste.

“Eigenlijk als ik het zou kunnen samenvatten, zou ik kunnen zeggen: is één aanspreekpunt waar je naartoe kunt gaan, als je in je wirwar van semester en dingen en examen, niet weet waar of hoe of bij wie... belangrijk.”

Studenten appreciëren onder meer de **praktische ondersteuning**. Bijvoorbeeld de extra uitleg bij procedures en de bemiddeling bij problemen.

“Maar uiteindelijk X hier op school zoals ik haar ken: ze is een zeer aangename vrouw en ze geeft genoeg informatie voor op uw gemak te stellen.”

“En bijvoorbeeld dat voorval dat ik gehad had met die docent, kan in dat systeem van die talentcoach niet meer.”

Het aanspreekpunt heeft voor veel studenten ook een **“emotionele” meerwaarde**. Een groot aantal studenten vertelden ons dat het vooral belangrijk is om een luisterend oor te vinden en begrip te krijgen.

“Ja, nee gewoon als er mij iets niet ging, dat ik kon gaan en alles er kon uitsmijten. Tegen mijn ouders en tegen mijn vriend kon ik dat wel allemaal vertellen, maar hier in school staan ze er wat dichter bij en weten ze ook van welke pakken dat het was om te verwerken.”

“en zij kent mijn verhaal helemaal en ik heb echt vertrouwen in haar. Ik weet dat ze dat aan niemand door zegt en dat ze mijn situatie begrijpt”

Formele ondersteuning in de praktijk

De formele ondersteuning die studenten op papier verkregen, verschilt vaak van de ondersteuning die studenten in de praktijk gebruiken. Veel studenten maken liefst **zo weinig mogelijk gebruik** van verkregen ondersteuning.

“Ik weet nog, ik had het recht om examens te spreiden. Maar ik wou daar geen gebruik van maken, ik ging dat niet doen hé. Nu, ik heb dat één keer in mijn eerste jaar gedaan van één vak omdat ik mijn cursus niet op tijd gekregen had in braille, dus ja, dat duurde vree lang, en ik heb het dan drie weken later gemaakt. Dat was verschrikkelijk hé. Ik ging dat nooit meer doen.”

Waarom maken studenten in de praktijk niet altijd gebruik van formele ondersteuning?

De belangrijkste reden is dat studenten **zo weinig mogelijk ‘speciaal’** willen zijn ten opzichte van andere studenten.

“Ja, ik heb wel een papier gekregen, maar echt concreet heb ik niet zo’n idee. Maar ik laat dat ook wel achter mij, ik heb zoiets van ik zal het wel zien op het moment zelf. Ja, ik wil mij ook niet apart voelen van de rest.”

Studenten doen dit ook omwille van **praktische redenen**. Sommige vinden dat de verkregen ondersteuning weinig verschil uitmaakt. Ze vinden bijvoorbeeld het aantal inhaaldagen te kort waardoor ze de examens te weinig kunnen spreiden.

Een studente merkt op dat het goed is om meer op **eigen benen** te staan in het hoger onderwijs.

“Het zou het mij gemakkelijker maken, moest ik dus ook meer mijn cursussen laten controleren, maar aan de andere kant, het is het hoger, en 'k ga moeten leren op mijn eigen benen staan. Dus dan is het eigenlijk wel goed dat ze dat een beetje afbouwen, dat vind ik wel.”

Ook al maken studenten niet altijd gebruik van de goedgekeurde ondersteuning, toch is voor vele studenten de **beschikbaarheid** van de ondersteuning belangrijk. Het is voor hen een geruststelling dat ze in principe steeds beroep kunnen doen op ondersteuning indien nodig.

“Maar het is wel vree goed dat dat bestaat, ik ben heel blij dat dat bestaat. Gewoon de zekerheid ook voor mij, dat ik er niet moet mee inzitten.”

Wat vinden studenten ondersteunend bij de organisatie van formele ondersteuning in de praktijk ?

“Die faciliteiten, ik vind dat dat wel goed opgevolgd wordt en dat iedereen er ook wel rekening mee houdt. Dat vind ik wel goed. Het is ook goed dat we zo’n blaadje gekregen hebben met daarop dat we faciliteiten gekregen hebben zodat als je het klaslokaal binnenkomt dat ze direct weten dat je langer mag werken en zo. Ik vind dat het wel goed is georganiseerd.”

A) De **officiële goedkeuring** van de ondersteuning en het “schriftelijk bewijs” daarvan.

Ook al blijkt in de praktijk dat veel lectoren ook zonder dit schriftelijk bewijs ondersteuning bieden, is het voor veel studenten een geruststelling dit schriftelijk bewijs achter de hand te hebben. Op die manier kunnen ze effectief tonen dat ze recht hebben op ondersteuning.

B) Een **goede briefing van lectoren en personeelsleden**.

Studenten ondervinden soms moeilijkheden als personeelsleden niet op de hoogte zijn. Als het toezicht op het examen bijvoorbeeld gebeurt door iemand die de studenten niet kent dan moeten studenten soms op het moment zelf nog bewijzen dat ze recht hebben op extra tijd, op mondelinge toelichting,... Studenten ervaren ook meer praktische moeilijkheden.

“Schriftelijke examens mag ik op pc afleggen. Daar zijn soms nog al wat praktische problemen rond. Ik vroeg: waar staat mijn pc want ik had dat aangevraagd, allemaal officieel aangevraagd. Nu, dat was op een of andere manier er niet doorgekomen.”

Zeker voor studenten die weinig aanwezig zijn op school is deze briefing extra van belang. Lectoren kennen deze studenten minder en kunnen ook minder hun noden inschatten.

Studenten **briefen** bij voorkeur lectoren **liever niet zelf**. Ze vinden die stap te moeilijk. Sommige denken dat wanneer de briefing gebeurt door een personeelslid, men dit ernstiger neemt.

Studenten die niet zelf lectoren op de hoogte brengen, ervaren het wel als nadeel dat ze vaak niet weten wie er nu precies op de hoogte is en van wat.

“Dus daarvan was ik ook wel blij: 't is niet dat ik het tegen iedere leerkracht moet gaan zeggen. De talentcoach zegt de leerkrachten wel wat ze moeten weten”

C) Begrijpende reacties van lectoren en personeelsleden.

De houding van lectoren speelt een grote rol in de beleving van ondersteuning (zie hoofdstuk 3)

“Ik ben heel tevreden over hun reacties erop. Begrijpend ook, als het niet ging. Het was ook geen probleem als ik dingen wil verzetten. Als ik een keer niet aanwezig ben, dan is dat ook geen zo'n probleem. Dus ik ben wel tevreden over de reacties”.

“Voor mij is het vooral belangrijk dat de leerkrachten er begrip voor hebben.”

D) Voldoende flexibiliteit

Met flexibiliteit bedoelen we onder andere de mogelijkheid om doorheen het jaar de aangevraagde ondersteuning te wijzigen. De noden van studenten veranderen soms gedurende het schooljaar. Voor veel studenten is het ook moeilijk om in het begin van het jaar in te schatten waar ze nood aan hebben.

“En ze vroeg dan een maand later of twee maand later of dat dat wel voldoende was en ik had gezegd van niet en ik had dan toch 100 euro gekregen. Ze luistert wel iedere keer of dat het gaat of het niet gaat en wat dat ze daar aan kan doen.”

“Maar ik kon dat moeilijk inschatten ook, omdat ik ja... Nu kan ik dat al beter, en zijn er dingen waarvan dat ik zeg van: volgend jaar ga ik dat beter anders doen.”

Een flexibele organisatie zorgt er voor dat studenten genoeg speelruimte hebben om **in te spelen op ad hoc situaties**. Ondersteuning is op die manier **voldoende afgestemd op hun context**.

“En dan ook dat onvoorziene omstandigheden of problemen, dat er altijd wordt gekeken voor een oplossing. Je kan niet op alles een pasklaar antwoord hebben. Ze kunnen ook niet alles in een reglement of in een beleid uitschrijven, van: in die situatie gaan we het zo of zo doen'. Het is gewoon een bepaalde attitude of instelling. Als ze dat hebben van: 'oké, er stelt zich een situatie of een probleem, we gaan een keer kijken welke alternatieven er mogelijk zijn'. Ik denk dat die houding in het algemeen belangrijk is.”

E) De **discrete organisatie** van ondersteuning.

Discreet in de zin van: er wordt niet meer info doorgegeven dan nodig is en de student weet wat er doorgegeven wordt. Op die manier houdt de student zoveel mogelijk controle over zijn privacy.

“en ze maakte mij altijd ook duidelijk: we bespreken dat in de vergadering, maar het is niet dat ik hier heel u verhaal op tafel ga gooien.”

Maar ook in de zin van: studenten worden door de ondersteuning niet **extra zichtbaar**”. Nu is dit nog niet altijd het geval:

“Het heeft soms wel een beetje het gekke beeld dat het hele auditorium zit vol studenten en u zit naast de lector in kwestie op de pc van de lector uw examen te maken. Het is wel een gek beeld, want dan ziet iedereen: ja vraag drie weet hij niet, vraag twee weet hij wel”

F) De **continuïteit van de ondersteuning**.

Continue ondersteuning betekent dat studenten beroep kunnen doen op ondersteuning tijdens alle aspecten van het studeren (stages, keuzevakken in andere onderwijsinstellingen,...) In de praktijk is het voor veel studenten zo dat bijvoorbeeld faciliteiten, studiebegeleiding... enkel maar gelden binnen Howest.

Professionele ondersteuning buiten Howest

Welke rol speelt professionele ondersteuning buiten Howest voor de studenten?

Naast de ondersteuning binnen Howest doen studenten soms ook beroep op andere “professionelen” bijvoorbeeld persoonlijke assistent, gon-begeleiding*, psycholoog, sociaal assistent, medisch personeel, tolk, ...

Dit gaat over praktische zaken zoals cursusmateriaal omzetten, praktische ondersteuning om op kot te gaan. Maar ook over psychologische coaching, advies over studiekeuze of inlichten van medestudenten en lectoren over bepaalde ondersteuningsnaden.

Een student merkt op dat iemand van buitenaf bij problemen soms meer invloed kan uitoefenen op de school dan de student zelf.

“En daardoor heb ik eigenlijk met mijn gon-begeleidster direct gezegd van: ik ga mij voorstellen. Zij gaat voorstellen wat gon-begeleiding is, en dan ga ik voorstellen, wie dat ik ben en wat ik heb en allemaal, en ook wat het kan zijn.”

“Ondersteuning van de psycholoog dat is dan meer zo buikademhaling en volledig bewust worden van jezelf en dat je voor jezelf je grenzen niet te hoog gaat leggen en zeggen van af en toe ontspanning nemen en even aan iets totaal anders denken dan aan je examen, ook al ga je dan niet alles blokken.”

Wat vinden studenten ondersteunend?

Professionele ondersteuning **regelen verloopt soms moeilijk**. Vacatures geraken niet ingevuld of studenten hebben meer ondersteuning nodig dan er wettelijk kan.

Studenten vinden het positief als de hogeschool hierin een **informatieve of doorverwijzende rol** inspeelt.

Een goed voorbeeld hiervan is de samenwerking van de studentenvoorzieningen met externe therapeuten. Studenten worden op die manier niet alleen vlot doorverwezen, maar kunnen bijvoorbeeld ook afspraken op de campus zelf plannen.

“ik zit nu bij iemand uit X. en die komt dan elke keer naar hier op school en dat is wel super.”

Studenten vinden het tenslotte ook cruciaal dat **het “klikt”** met de persoon die hen ondersteunt zowel bij psychologische begeleiding als bij de meer praktische ondersteuning. Je verhaal kunnen doen en een luisterend oor vinden, blijft belangrijk. Wanneer er veel personeelwissels zijn, is het niet gemakkelijk om die band telkens opnieuw op te bouwen.

“Zij hielp kijken voor de praktische zaken, maar wij vertelden ook veel over, gewoon, aanvaarding en omgaan met een beperking... Gewoon, vertellen over wat er gebeurd was in de vakantie, of in het weekend, of gelijk wat.”

Samenvatting: “Formele ondersteuning”

Factoren die een rol spelen bij het zetten van de stap naar ondersteuning:

- Ondersteuning in vooropleiding
- Eerste confrontatie met problemen
- Angst voor stigma en vooroordelen
- Opleiding
- Invloed ouders

Ondersteunende factoren:

- Extra aanmoediging
- Open en begripvolle houding
- Praktische ondersteuningsvraag
- Anonimiteit

Drempels bij het vinden van de weg naar ondersteuning:

- Niet op de hoogte van het aanbod of niet volledig
- Te laat op de hoogte van het aanbod
- Het “imago” van ondersteuning

Ondersteunende factoren:

- Informatie in het begin
- Informatie via verschillende kanalen
- Informatie naar alle studenten
- Herhalen van informatie
- Kleinschaligheid
- Goed geïnformeerde lectoren

Drempels bij het aanvragen van ondersteuning:

- Onduidelijkheid
- Duur van de procedure
- Attesten en documenten
- Ethische bezwaren

Ondersteunende factoren:

Goed contact aanspreekpunt:

- Praktische ondersteuning
- Emotionele meerwaarde

Ondersteunende factoren bij de organisatie van formele ondersteuning in de praktijk:

- Officiële goedkeuring en schriftelijk bewijs
- Goede briefing
- Positieve reacties
- Voldoende flexibiliteit
- Discrete organisatie
- Continuïteit van de ondersteuning

Ondersteunende factoren bij professionele ondersteuning buiten Howest

- Informatieve en doorverwijzende rol
- Goede band

Literatuur

In de literatuur vinden we een internationale tendens om **meer en meer structurele maatregelen** voor studenten met een ondersteuningsnood uit te bouwen.

Gelijklopend aan de situatie in Howest en in Vlaanderen, rapporteren buitenlandse studies over de toename van beleidsmaatregelen, het creëren van mogelijkheden tot het wijzigen van examens (cfr. faciliteiten), de aanstelling van 'disability coördinatoren' (cfr. Talentcoaches, diversiteitscoördinator).

Net als in deze studie geven studenten aan in het algemeen tevreden te zijn met de officiële ondersteuning. Maar er blijven wel nog een aantal **knelpunten bestaan**:

Beleidsmaatregelen zijn soms te vaag. Een voorbeeld hiervan is de **onduidelijkheid** over het concept redelijke aanpassingen. Het vaak om een aparte regelgeving. Inclusie wordt te weinig opgenomen in de bestaande regelgeving.

De procedures voor het aanvragen van ondersteuning zijn nog **te ingewikkeld en te weinig efficiënt**. Het regelen van ondersteuning vergt veel energie van de studenten en zorgt voor extra druk. Er is nood aan een overkoepelende organisatie en coördinatie van procedures.

Bronnen:

Borland, J. & James, S. (1999). The learning experience of students with disabilities in higher education. A case study of a UK university. *Disability & Society*, 14, (1), 85-101.

Fuller, M., Bradley, A., & Healey, M. (2004). Incorporating disabled students within an inclusive higher education environment. *Disability & Society*, 19, 455-468.

Goode, J. (2007). 'Managing' disability: early experiences of university students with disabilities. *Disability & Society*, 22, 35-48.

Holloway, S. (2001). The experience of higher education from the perspective of disabled students. *Disability & Society*, 16, (4), 597-615.

Ridell, S., Weedon, E., Fuller, M., Healey, M., Hurst, A., Kelly, K. & Piggott, L. (2006). Managerialism and equalities tensions with widening access policy and practice for disabled students in UK universities. *Higher Education*, 54: 615-628.

SIHO. (2009). Rapport Informatieronde: diepgaande bevraging bij Vlaamse hogescholen en universiteiten. SIHO: Brugge.

“Lectoren en medestudenten”

- **Contact met lectoren en medestudenten**
- **Vertellen over ondersteuning (= ‘disclosure’)**
- **Reacties op ondersteuning**

Contact met lectoren en medestudenten

 Hoe omschrijven studenten het contact met hun medestudenten en lectoren?

‘Student zijn’ heeft een belangrijk sociaal aspect. Een goed **contact met medestudenten** speelt een grote rol in hoe studenten zich voelen op de hogeschool. Studenten zijn een belangrijke steun voor elkaar. Ze peppen elkaar op in moeilijke momenten, er kan een groot samenhangsgevoel zijn in een klas...

Naast deze **emotionele** steun, helpen studenten elkaar ook **praktisch**: Ze geven notities door of wisselen informatie uit: is er les of niet? Waar gaat de les door? Via fora kunnen ouderejaars tips geven aan andere studenten over de vakken uit de opleiding...

“In de examens hebben we toch wel veel steun gehad aan elkaar: nog een beetje doorbijten, we zijn er bijna en we belden elkaar ook bijna elke avond gewoon om elkaar nog een beetje moed in te spreken en dat was ook wel tof wetende dat je iemand hebt.”

“Maar we helpen elkaar wel. Allé ik bedoel op facebook of zo samenvattingen doorgeven. Ja en als je vragen hebt over een opdracht of zo zal er wel iemand je een beetje helpen.”

Veel studenten hebben ook een goed **contact met hun lectoren** en appreciëren dit contact heel erg. Ze hebben het gevoel dat ze bij hun lectoren terecht kunnen als ze vragen hebben en dat ze door hen gesteund worden.

“Ik zat met mijn hoofd onder de taken, en ook, ik had zo’n dipje en direct mevrouw X: Wat scheelt er? Dat gaat wel weer goed komen, je moet je niet te veel zorgen maken, vree veel steun.”

Sommige studenten vertellen ons dat ze **weinig contact** hebben met hun lectoren, maar dat ze daar ook niet echt behoefte aan hebben.

“Nee, persoonlijk heb ik geen zo’n grote nood aan contact met lectoren. Als ik ze nodig heb, ga ik er wel naar toe om erover te praten. Maar als ik ze niet nodig heb, ligt het gewoon stil.”

Enkele studenten hebben minder contact met hun lectoren dan ze zouden willen. Ze zitten soms met vragen die ze niet gaan stellen. Sommigen hebben schrik dat lectoren zouden zeggen: ‘hij/zij is daar weer.’ Een student geeft aan dat lectoren soms bijkomende uitleg geven op momenten waarop zij moeilijk kan, waardoor ze sneller contact zoekt met medestudenten bij vragen.

“Ik vind dan niet dat ik nog een keer apart speciaal naar de leerkrachten moet... Want anders, ziet dat ze zeggen van: ‘ze is daar weer’.”

“Je moet dan weer terugkomen en dat moet dan passen in de leraar zijn lessenrooster en dan moet je ’s avonds weer terug komen naar hier en dat is misschien best om dat thuis te bekijken.”

Welke factoren ondersteunen het contact met medestudenten?

- A) Studenten leren elkaar beter kennen door initiatieven die zorgen voor ‘leven in de brouwerij’. Hoe meer de hogeschool deze initiatieven ondersteunt, hoe beter.
- B) Wanneer men in de **onthaalweek** voor de eerstejaars niet enkel focust op de ‘schoolse’ zaken, maar ook op het **sociale aspect**, krijgen studenten de kans om elkaar van bij het begin te leren kennen.

“Het was hier op school, de donderdag en de vrijdag een hele dag en ik vond over het algemeen de groepssfeer van ons van die tweedaagse was eigenlijk wel goed, het was echt wel veel gepraat en er waren zelfs dingen aan bod gekomen dat je zomaar niet zegt in een groep dat je niet kent, dat contact was er wel met als gevolg dat we daar ook nog wel wat vriendschapsbanden aan overgehouden hebben.”

Ook de **studentenvoorzieningen** spelen hier een rol in volgens een student.

“En dan bijvoorbeeld het sociale aspect van het studentenleven, dat vind ik ook wel belangrijk, dat ze ook, dat de Sovo daar ook rekening mee houdt, ja, om iedereen te betrekken in het studenten... in de opleiding, en de mensen die ja, een andere manier hebben van sociale leven.”

C) Een **positieve sfeer** op school en in de groep is ook factor die het contact bevordert.

“De school heeft wel een goede mentaliteit, een goede sfeer, en de meeste leerlingen ook, de studenten... Ik heb nog niets negatiefs gehoord of zo, of dat ik mij bekeken voel, of raar benaderd.”

D) **Praktijkmomenten** zoals praktische vakken, stages, groepswerken, intervisiemomenten, buitenlandse stages of studiereizen... spelen een heel belangrijke sociale rol. Deze momenten moedigen interactie tussen studenten aan. Dit verlaagt voor sommige studenten de drempel om contact te zoeken met andere studenten. Bovendien zijn de **klasgroepen** dan vaak wat **kleiner**, wat de interactie bevordert. Studenten die niet kunnen deelnemen aan bijvoorbeeld een studiereis met de hele groep, geven aan dat ze merken dat dat momenten zijn waarop de groep ‘gevormd’ wordt.

“Je bent zo met 20 man of zo en doordat je van die ontwerp opdrachten hebt of van die praktische vakken ken je elkaar al beter dan door in een theorieles te zitten.”

E) Studenten die **vaak samen les** hebben, die hetzelfde traject volgen, leggen sneller contact met elkaar. Dit betekent ook dat het voor studenten met een alternatief traject soms moeilijker is om contact te leggen met hun medestudenten.

“Oké, de ene zie je meer dan de andere, die die dezelfde vakken volgen als u, die zie je meer en daar kom je ook wat beter mee overeen.”

Studenten zoeken hier soms zelf een oplossing voor, door bijvoorbeeld contact te zoeken met hun klasgenoten via **online kanalen** zoals msn, facebook, forums...

“Dus dat vind ik ook wel fijn en ook via msn en al die elektronische dingen horen we nog veel van elkaar en vragen ze nog van hoe is het met je? En hoe stel je het?”

“Die hadden dan een forum gemaakt en dan was dat wel handig en we hadden toch veel vakken gemeenschappelijk en dan werd dat daar opgepost zoiets van dat vak. Dat was wel een goede referentie voor mij: ah, daar heb ik nog nooit naar gekeken of daar heb ik nog nooit op gedacht. Als je dan dezelfde vraag hebt, kan je er makkelijk op antwoorden. Dus dat was wel handig.”

Soms betekent een individueel traject dat een student in veel verschillende klassen terecht komt, wat in het begin moeilijk kan zijn, maar ook betekent dat hij/zij **veel studenten** leert kennen.

“Dat is een voordeel dat ik in verschillende groepen zit. Ik ken iedereen. Ik heb veel contacten. En ik heb ook verschillende leerkrachten. Dat is een voordeel.”

F) **Gemeenschappelijke interesses** liggen vaak aan de basis van goede contacten en vriendschappen. Dit gaat dikwijls samen met dezelfde leeftijd hebben. Maar een leeftijdsverschil is niet noodzakelijk een barrière voor een goed contact.

“En dan die die een gelijkaardige thuissituatie... gelijkaardig is niet het goede woord... die al samenwonen, die hun huishouden zelf moeten doen, daar heb je ook beter contact mee omdat dat wel zo is van: 'pff, en weeral dat erbij...' En anderen zijn gemakkelijk en ze beseffen het niet, welk luxeleventje dat ze hebben.”

“Dus ja, de gemiddelde leeftijd is 19 jaar of zo. Ik ben al 27. Dus er is een verschil van leeftijd, maar ja, er zijn veel gemeenschappelijke interesses, dus er is altijd wel een contactpunt. Dus ja, daar heb ik ook geen problemen mee.”

G) **Mogelijke taalbarrières** (bij studenten met een moedertaal die anders is dan het Nederlands, zoals bij een dove student, bij een buitenlandse student...) kunnen overwonnen worden met de nodige '**goodwill**' van beide partijen.

“Maar ja, meestal, ik ben ook al een beetje gewend, dus ik kan min of meer in grote lijnen... Als zij echt plat dialect aan het praten zijn, soms begrijp ik ze dan niet direct, maar de mensen die mij nu al kennen, praten misschien een beetje gewoon.”

Welke factoren ondersteunen het contact met lectoren?

A) **Praktijkvakken en supervisiegroepen** zorgen voor een nauwer contact tussen studenten onderling, maar ook tussen studenten en lectoren. De groepen zijn kleiner en er is meer interactie dan tijdens hoorcolleges. Hierdoor wordt de drempel kleiner om vragen te stellen of om raad te vragen aan lectoren.

“Als je vier uur practica in de week hebt waar het de bedoeling is dat je met lectoren praat en van die dingen, dan is het sowieso al veel gemakkelijker om dingen te vragen.”

“In supervisie zit je nogal redelijk dicht, dan heb je ook supervisie en dan kan je gewoon terecht van: ik heb daar of daar moeilijkheden mee.”

B) Een **open houding** van lectoren, waarbij studenten aangemoedigd worden om langs te komen, zet studenten in beweging. Als studenten voelen dat lectoren zelf de stap zetten om hun studenten te leren kennen, nemen zij op hun beurt ook sneller contact op met lectoren. Algemeen geven studenten aan dat ze het appreciëren als lectoren en studenten elkaars naam kennen, eens goeiedag zeggen, als deuren letterlijk en figuurlijk openstaan, als studenten lectoren ook eens zien buiten de formele sfeer op school zoals bij studentenactiviteiten... Een **warme sfeer** op school draagt bij tot een goed contact tussen lectoren en studenten.

“Er is eigenlijk niet zoveel afstand. Je kan gemakkelijk naar een docent stappen en iets vragen. Ze promoten het zelf ook enorm van: kom maar vragen of stuur maar een mailtje tegen de volgende les als je een vraag hebt, stuur maar door op voorhand. Daar staan ze zeer voor open. Als je iets niet begrijpt, dat is echt geen probleem.”

“Je kent iedereen van overal en dat maakt wel dat die leuke sfeer er is van: we gaan hier een keer een babbeltje doen. Wat er ook opvallend is: als de leerlingen buiten staan om een sigaretje te roken, dan komt er zo een leerkracht bij om eentje te roken.”

C) De mogelijkheid om contact te zoeken met lectoren **via verschillende wegen** wordt ook genoemd als een factor die bijdraagt tot een goed contact. Sommige studenten mailen liever, andere studenten springen liever gewoon eens binnen, nog andere studenten maken liefst een afspraak voor een gesprek...

“Ik heb altijd een goed contact. En nu ook, in deze opleiding, je kan altijd contact hebben via mail. Nu niet direct voor mij, maar voor mensen die echt problemen hebben met de taal, je kan nog altijd een goede communicatie hebben via email. Dan kan je je tijd nemen om echt te schrijven, of de grammatica...”

D) Studenten noemen ook de **kleinschaligheid van de school** als een element waardoor de afstand tussen lectoren en studenten kleiner is. “Iedereen kent iedereen”. Ze zien lectoren in verschillende rollen, waardoor ze hen op verschillende momenten terugzien en leren kennen.

“De leerkrachten gaan ook rapper zien als er iets is, of als je het niet begrijpt, je kan het ook gemakkelijker een keer gaan vragen. Dus dat vind ik wel positief aan een klein schooltje.”

Vertellen over ondersteuning

 Waarom vertellen studenten al dan niet over hun ondersteuning(nood)?
(=disclosure)

Sommige studenten vinden het belangrijk dat lectoren op de hoogte zijn van hun ondersteuningsnood. Het is een voorwaarde om de **ondersteuning** te krijgen die ze nodig hebben. Studenten brengen hun lectoren ook op de hoogte om meer **begrip** voor hun situatie te krijgen.

“Als de school dingen niet weet, kunnen ze ook niet... Ze kunnen het ook niet gaan ruiken hé. Ik vind, het is echt wel aan ons, of aan mij, om op dat moment te zeggen wat je verwacht.”

“Ik denk voor mensen met een beperking, als het lerarenkorps goed op de hoogte is, dat het dan niet meer zo’n probleem is en dat ze in overleg met de leerlingen gaan kijken: ‘wat kunnen we van oplossing bieden, of hoe kunnen we u helpen.’ Ik denk dat dat belangrijk is.”

Waar disclosure bij lectoren in de eerste plaats vooral nodig is om de nodige ondersteuning te krijgen, zien studenten disclosure bij medestudenten eerder als een voorwaarde om **begrip** te krijgen.

“Ja, ik zeg het, omdat ze dan ook weten hoe het komt dat ik zoveel fouten maak, dat het niet expres is. Maar ze helpen wel.”

“Ik heb daar van begin af aan heel open over gedaan, vooral om mensen niet het gevoel te geven dat ik op de een of andere manier bevoordeeld ben, daar ben ik altijd open over geweest.”

Enkele studenten met een zichtbare functiebeperking kozen er voor om bij het begin van het academiejaar **zichzelf voor te stellen**. Ze vonden dit een positief moment.

“Ik heb daar van de eerste dag dat ik toekwam, dat gevraagd in de klasgroep, dat ik mij kort in tien minuten efkes mocht voorstellen, [...], gewoon dat het efkes duidelijk was voor iedereen. En ik heb eigenlijk nooit problemen gehad.”

Dit betekent niet dat disclosure zomaar gebeurt. Dikwijls gaat er een **proces** aan vooraf, waarin verschillende zaken afgewogen worden.

Of studenten hun lectoren al dan niet op de hoogte brengen, hangt nauw samen met hoe zij het contact met hun lectoren zien. Een **goed contact** met lectoren creëert een **veilige omgeving** om over ondersteuningsnoden te praten. Als je als student sowieso af en toe eens met een lector praat, dan is het gemakkelijker om iets over je ondersteuning te vertellen. Dat betekent ook dat studenten selectief zijn aan wie ze hun verhaal vertellen. Ze stappen sneller naar lectoren waar ze dichter bij staan.

“Er zijn lectoren waar ik echt een goede band mee heb en aan wie ik mijn verhaal kan vertellen.”

Ook **een goed contact** met medestudenten is een voorwaarde gezien om hen op de hoogte te brengen. Studenten vinden dat dit gemakkelijker en sneller gaat in een **kleine groep** studenten.

“En nu zijn we met een groep van 14, dus ja, wij weten dat wel allemaal van elkaar. Ik voel mij wel beter in de groep ook.”

Sommige studenten kiezen ervoor om het enkel aan hun **beste vrienden** te vertellen (zeker wanneer het om grote klasgroepen gaat). Of ze kiezen ervoor om **bepaalde zaken** wel te vertellen en andere niet.

“Ik heb een stuk of tien goede vrienden van de 70, en voor mij is dat genoeg. Maar je kunt echt niet iedereen vertrouwen.”

“Nee, ik ga niet zitten zeggen tegen mijn medestudenten dat ik naar een psycholoog ga. Voor de rest alle, ik ga wel zeggen dat ik een afspraak heb met x (van sovowes), dat ik naar sovowes ga, maar het is niet als ik 's avonds een afspraak heb met de psycholoog dat ik dat ga zeggen...”

Daarnaast zijn er ook studenten die ervoor kiezen om enkel de talentcoach* op de hoogte te brengen of helemaal niemand. Ze hebben vaak **schrik voor negatieve reacties**. Sommige studenten hebben voordien negatieve ervaringen gehad en kiezen daarom om dit niet meer te vertellen.

“Als ze weten dat ik dyslexie heb, ik heb dat ervaren... op het einde van het zesde jaar. Dan was ik ook in een groepswork over [naam], en dan merkte ik dat ze mij niet te veel wilden laten doen omdat ze bang waren dat ik een fout ging schrijven, of dat ik mis ging lezen, of dat ik iets doms ging zeggen.”

Soms willen studenten **niet té zichtbaar** worden.

“Je zei daar pas: ‘ik zeg dat niet zo graag’ Hoe is dat voor jou?”

“Ja, dat is wel confronterend. Zo van: zeg dat dan vroeger. Oké ja, maar ik wil ook niet dat je mij gaat viseren in de les: dat is de leerling met dyslexie. Iedereen kent ook rapper uw naam. Ik zit ook niet graag van voor in de les, omdat ze u dan nog meer viseren en ook nog meer aan het woord laten. Dat vind ik echt niet leuk. Ik probeer op de achtergrond te blijven.”

Er zijn ook studenten die aangeven dat ze **zich schamen** voor de ondersteuning die ze krijgen.

“Omdat ik mij daar ergens wel voor schaamde. Je moet mensen gaan helpen, maar zelf zit het niet goed in het kopje. Dat was ook wel beangstigend op dat moment.”

Andere studenten willen **geen medelijden**, of hebben **schrik** om als ‘zwak’ bestempeld te worden.

“Ze zijn nogal snel om zoiets af te stempelen als zwak en zever.”

Nog andere studenten denken dat hun medestudenten hun ondersteuning als **'oneerlijk'** beschouwen.

“Nee, en ik vind ook niet dat ze dat moeten weten. [...] Misschien zouden ze het oneerlijk vinden. Ik zou het eigenlijk niet weten. Het gaat hen gewoon niet aan. En 't komt daar gezaag van, of er gaat iemand anders zeggen: 'hij doet alsof', gelijk zulke dingen, en dat is zever.”

Een **tijdselement** speelt hier ook een rol: het kost tijd om mensen te leren kennen, om hen te vertrouwen... Dit leidt ertoe dat disclosure vaak niet in het begin van het eerste jaar komt, maar pas later.

“Die van mijn klas wisten het wel. Die ken ik ook al heel lang, en dat zijn goede vrienden.”

“Ja, nu weten ze het wel allemaal. In het begin niet hé, in het eerste jaar.”

Reacties op ondersteuning

Welke reacties ervaren studenten op hun ondersteuning?

De meeste studenten krijgen **positieve reacties** op hun ondersteuning. Ze voelen zich geaccepteerd en ondersteund door hun klasgenoten en lectoren.

Ze vermelden **'emotionele steun'**: het gevoel dat ze erbij horen, dat er rekening gehouden wordt met hun ondersteuningsnood, dat er begrip is voor hun situatie.

"Soms hebben we 's middags een springuur. En dan zeggen ze van: ja, zouden we daar ne keer niet gaan eten? En dan zeg ik: 'jongens, houd er wel rekening mee: ik mag niet alles eten'. 'We gaan hier blijven', zeggen ze dan. Ik breng gewoon mijn boterhammen mee, en zij kunnen hier op school ook nog wat eten dat ze willen. Dan voel ik me ook, ja, ik zit gewoon in de groep, ik eet misschien wel iets anders, maar ik zit er toch bij."

"Ze zijn daar wel begripvoller door, door die faciliteiten ook."

Studenten ervaren dat disclosure kan leiden tot meer **hulp of ondersteuning** dan voordien. Sommige studenten vermelden dat sommige lectoren **anticiperen** op hun noden, wat ze positief vinden omdat ze zo niet elke keer zelf ondersteuning moeten vragen. Anderzijds willen studenten ook niet betutteld worden.

"Je hebt een groep de dinsdagvoormiddag en een groep de woensdagnamiddag. En normaal is het altijd alfabetisch. Maar ik zit bij de V, dus ik ging normaal de woensdagmiddag moeten. Maar zij [lector] heeft mij, zonder dat ze het gevraagd had, had ze mij al in de dinsdaggroep gestoken, omdat ze rekening hield met mij... Dat is wel tof, dus dat ze eigenlijk... ik moest dat zelfs niet vragen dan. Ze had dat al direct gedaan."

“En die leerkrachten zeggen het ook zelf, bijvoorbeeld als we... Wij hebben normaalgezien een cursus in Word, en als de leerkracht zegt van: nu is het een heel stuk dat we moeten typen, dat ik gewoon ga dicteren... ‘Ja, je moet maar roepen achter je klasgenoten, en als het echt niet lukt, mag je het ook vragen aan mij’, zeggen ze soms.”

Studenten vinden het positief als lectoren zaken aanpassen en naar **gelijkwaardige alternatieven** zoeken. Ook **flexibiliteit** in afspraken en regels kunnen voor studenten een verschil maken. Ze waarderen het wanneer lectoren **tijd** maken om te luisteren, om extra uitleg te geven, ook op momenten buiten de lesuren voor studenten met een alternatief traject. Dit is echter niet altijd mogelijk, omwille van het drukke schema van lectoren.

“Er staat wel op dat je moet een afspraak maken, maar meestal mag ik gewoon, kan ik gewoon vragen van: dat snap ik niet. En als het iets kleins is, dan leggen ze dat direct uit, en anders zeggen ze: ja, die dag, kom anders een keer dan. En dan gaat dat wel redelijk vlot. Ik heb nog geen een keer gehad dat ze zeiden van: je moet maar in de les zijn...”

Deze positieve, ondersteunende reacties zijn echter niet de enige reacties. Sommige studenten hebben het gevoel dat ze **er niet bij horen** omwille van hun beperking of hun ondersteuning.

“Ja, reacties... van bepaalde was dat zo van: ‘amai, dat kan babbelen’... Ja, ’t was niet... veel scheef bekeken ook...”

Medestudenten vinden hun ondersteuning soms oneerlijk en geven daar soms opmerkingen over. Een **gevoel van ‘concurrentie’** is dan merkbaar. Een student noemt de **competitiviteit** in het hoger onderwijs als een oorzaak waarom ook lectoren vaak weigerachtig staan tegenover ondersteuning.

“Maar dat wordt dan beschouwd als een concurrentievervalsing, door veel lectoren. Concurrentievervalsing in de zin van: als jij dat voordeel krijgt, dan wordt voor jou de opleiding minder zwaar in vergelijking met de anderen en ga je meer punten halen en dan ja...”

Sommige studenten krijgen **opmerkingen** dat ze lui zijn, dat zich niet willen aanpassen.

“Als ik dan afwezig was, was het echt zo van: ‘ja, ’t is weer plantrekkerij.”

Welke factoren hebben een positieve invloed op de reacties?

Studenten geven zelf enkele factoren aan die de reacties positief beïnvloeden volgens hen.

Ze vinden dat je als student met faciliteiten een **verantwoordelijkheid** hebt in hoe je met die faciliteiten omgaat. Als je daar als student geen misbruik van maakt, dan weten lectoren en medestudenten dat ook, en dan zijn hun reacties vaker positief.

“En ik maak er ook geen misbruik van. Ik ga niet zomaar zeggen: ik ga thuisblijven, mijn zoon is ziek... ik moet dat niet altijd kunnen bewijzen, maar ik doe dat dus niet. [...] Het is ook waarschijnlijk hoe je er mee omgaat, en hoe dat je meewerkt in de les.”

Daarnaast speelt ook **kennis** een rol: wat weten lectoren en studenten over de ondersteuningsnood, over de faciliteiten? Studenten geven aan dat ze merken dat ze positievere reacties krijgen als ze niet de enige student zijn in de klas die ondersteuning krijgen, of wanneer de medestudenten en lectoren **bekend** zijn met de situatie, de ondersteuningsnood...

“Ja, ik denk wel, als ze het al weten hoe dat iemand anders er last mee gehad heeft, of wat dat de symptomen daarvan kunnen zijn, dat je wel kan zeggen van: dat ken ik, het is niet dat die mij iets wijsmaakt. Als het zo een ziekte is dat ze nog nooit van gehoord hebben, dat ze zeggen van: ja maar ja, die maakt mij hier wat wijs.”

Ook het **contact** dat studenten hebben met lectoren en medestudenten, speelt een rol. Als er een goed contact is, ervaren studenten meer begrip en ondersteuning.

“Ja, ze hebben er begrip voor en ze weten mijn probleem en ze weten dat het niet zo goed gaat en dan letten ze daar ook echt op. En aan [een andere onderwijsinstelling] kan dat dus niet.”

Samenvatting 'lectoren en medestudenten'

Welke factoren ondersteunen het contact met medestudenten?

- Ondersteuning vanuit de hogeschool (onthaalweek, Stuvo...)
- Positieve sfeer
- Praktijkmomenten
- Kleine klasgroepen
- Samen les hebben
- Online kanalen
- Gemeenschappelijke interesses
- 'good-will' om elkaar te begrijpen

Welke factoren ondersteunen het contact met lectoren?

- Praktijkmomenten en supervisiegroepen
- Open houding van lectoren
- Contact via verschillende kanalen
- Kleinschaligheid van de school

Welke factoren spelen een rol bij disclosure?

- Ondersteuning krijgen
- Begrip
- Ervaring van het contact en omgeving
- Grootte van de klasgroepen
- Schrik voor negatieve reacties
- Niet té zichtbaar willen worden
- Geen medelijden willen
- Tijdselement
- Controle over privacy

Welke reacties krijgen studenten wanneer ze vertellen over hun ondersteuningsnood?

- Positieve:
 - Emotionele steun
 - Praktische ondersteuning
 - Gelijkwaardige alternatieven
 - Flexibiliteit
 - Tijd
- Negatieve
 - Er niet bij horen
 - Gevoel van competitiviteit
 - Opmerkingen

Welke factoren hebben een positieve invloed op de reacties?

- Faciliteiten gebruiken met verantwoordelijkheid
- Kennis
- contact

Literatuur

In de literatuur gaat men ervan uit dat hoe eerder disclosure gebeurt, hoe gemakkelijker de ondersteuning geregeld kan worden. Uit ons huidig onderzoeksproject blijkt dat dit voor studenten niet evident is, omdat veiligheid en vertrouwen een belangrijke rol spelen. Dat is een proces waar **tijd** over gaat.

Net zoals in dit onderzoek, wordt ook in de literatuur gewezen op de **strategische afweging** die studenten maken vooraleer ze overgaan tot disclosure. Aan disclosure gaat vaak een heel proces vooraf, waarbij de mogelijke voor- en nadelen tegen elkaar afgewogen worden.

Uit literatuur blijkt dat onder meer volgende zaken een **belemmering** vormen bij disclosure:

- Studenten moeten een stuk van hun privacy inleveren
- Ze zijn niet op de hoogte van de mogelijkheden
- De manier waarop de aanmeldingsprocedure gebeurt, strookt niet met hun eigen visie
- Ze vinden dat ze de ondersteuning niet verdienen
- Ze willen niet opvallen, niet 'speciaal' zijn
- Ze zien zichzelf niet als een persoon met een functiebeperking
- Ze hebben schrik voor negatieve reacties en stigmatisering

In de literatuur wordt dan ook gepleit voor een **positief en veilig klimaat** om disclosure bij studenten aan te moedigen.

Net als voor alle studenten, is ook voor studenten met een functiebeperking het **algemene contact** met medestudenten en lectoren erg belangrijk. Studenten vinden de sociale ervaringen binnen het hoger onderwijs even belangrijk als de leerervaringen. Vaak ervaren ze goede vormen van ondersteuning, maar soms krijgen ze ook te maken met de negatieve reacties waar ze voor vreesden.

Studenten in ons onderzoek geven aan dat ze het gevoel hebben dat mensen die een zekere **kennis** hebben over de situatie of de ondersteuningsnood, positiever staan tegenover hun ondersteuning. Uit de literatuur kunnen we afleiden dat ook lectoren dit rapporteren.

Bronnen

- Fuller, M., Bradley, A., Healey, M. & Hall, T. (2004). Barriers to learning: a systematic study of the experience of disabled students in one university. *Studies in Higher Education*, 29, (3), 303-318.
- Goode, J. (2007). 'Managing' disability: early experiences of university students with disabilities. *Disability & Society*, 22, 35-48.
- Hadjikakou, K. & Hartas, D. (2008). Higher education provision for students with disabilities in Cyprus. *Higher Education*, 55, 103-119
- Holloway, S. (2001). The experience of higher education from the perspective of disabled students. *Disability & Society*, 16, (4), 597-615.
- Jacklin, A. & Robinson, C. (2007). What is meant by 'support' in higher education? Towards a model of academic and welfare support. *Journal of Research in Special Education Needs*, 7, (2), 114-123.
- Jacklin, A., Robinson, C., O'Meara, L. & Harris, A. (2007). Improving the experiences of disabled students in higher education. *The Higher Education Academy*, 1-53.
- Matthews, N. (2009). Teaching the 'invisible' disabled students in the classroom: disclosure, inclusion and the social model of disability. *Teaching in Higher Education*, 14, (3), 229-239.
- Rao, S. (2004). Faculty attitudes and students with disabilities in Higher Education: a literature review. *College Student Journal*, 38, (2), 191-198.
- Shevlin, M., Kenny, M. & McNeela, E. (2004). Participation in higher education for students with disabilities: an Irish perspective. *Disability & Society*, 19, (1), 15-30

“Algemene ondersteuning”

- **Lessen**
- **Examens en studeren**
- **(Groeps)taken**
- **Praktijkervaring**
- **Buitenlandse ervaring**
- **Studentenleven**
- **Financiële aspecten**
- **Eigen sterktes**
- **Sociaal netwerk**

Lessen

Wat vinden studenten ondersteunend tijdens de lessen?

A) Een **goede (stabiele) organisatie van de lesmomenten**

Op die manier kunnen studenten beter plannen. Dit is een belangrijk aspect voor veel studenten. Bijvoorbeeld voor studenten die een oppas moeten regelen voor hun kinderen, studenten die een verre verplaatsing maken naar de les, studenten die voldoende rust moeten inbouwen.... Als lesmomenten plots veranderen, kan dit problemen opleveren.

“Soms staat er pas de dag voordien op Dokeos dat je ’s morgens les hebt. En voor mij is dat... ik moet mij kunnen voorbereiden en ik kan ook niet alles... ik trek het niet voor alles te doen. En als er dan plots in één week veel komt, dan worden dat plots veel lessen in een week. Dat is wel moeilijker, en dat hebben we redelijk veel gehad dit semester.”

B) **Fysieke ruimte**

De fysieke ruimte moet er voor zorgen dat elke studenten een plaats heeft. Dit is niet altijd het geval.

Bijvoorbeeld: In aula's is er wel plaats voor studenten die een rolstoel gebruiken, maar die plaats is vaak helemaal onderaan. Terwijl studenten traditioneel helemaal bovenaan plaats nemen en de student die de rolstoel gebruikt alleen kom te zitten.

In een leslokaal zijn er meestal meer mogelijkheden om aanpassingen te doen zodat studenten die een rolstoel gebruiken echt tussen hun medestudenten zitten.

Ook de aankleding van een lokaal of de ruimte op een lesbank speelt een rol:

“Bijvoorbeeld ook als ik veel ruimte rondom mij heb is dat ook wel gemakkelijker. Dat is vaak ook ambetant want dan zit je echt ook zo met bankjes. Maar moesten ze bijvoorbeeld in zo een lokaal lesgeven dat je allemaal aan een tafel zit dan zou dat voor mij gemakkelijker zijn, dat ik alles zo kan ordenen: mijn computer daar, mijn cursus daar.”

C) Manier van lesgeven

Iedere lector heeft zijn eigen manier van lesgeven. Veel studenten zien deze zaken als ondersteund:

- Voldoende structuur brengen in een les. Bijvoorbeeld door in elke les de link te leggen met de vorige les en door powerpoints en cursus op elkaar af te stemmen
- Bordschema's gebruiken of powerpoints die niet overladen zijn en die vooraf beschikbaar zijn.
- Afwisseling in werkvormen bijvoorbeeld het gebruiken van filmmateriaal, zowel schriftelijke als mondelinge werkvormen
- Mogelijkheid tot interactie en discussie
- Open staan voor vragen en extra uitleg
- Extra oefeningen of achtergrondmateriaal ter beschikking stellen.
- Enthousiaste manier van lesgeven

“Sommige docenten, maar dat is dan meer naar docenten. Ik vind dat, als je merkt dat die zo gepassioneerd zijn door hun vak dat die ook vaak er echt mee bezig zijn en bijvoorbeeld lector X, die man is echt bezig, met zijn vak en ik denk dat die dat wel al jaren geeft, maar je merkt dat die nog elk jaar zijn slides verandert, zijdingen aanpast als hij les geeft en hij merkt dat dat niet goed gaat, hij verandert dat dan het jaar daarop. Hij is zeer dynamisch er mee bezig en dat vind ik zeer belangrijk. Dat ze hun enthousiasme ook overbrengen naar u toe.”

D) Kleine klasgroepen

De concentratie van studenten is hoger in kleinere groepen. Kleine groepen lenen zich ook meer tot interactieve en dynamische werkvormen.

“Als ik in een kleine groep zit en niet in een aula, dan kan ik beter volgen.”

E) Niet teveel les achter elkaar

Dit is voor sommige studenten belangrijk om hun concentratie te behouden. Ook voldoende **pauzes** tijdens de lessen helpen hierbij.

“De leerkrachten zijn ook heel lang bezig in de les. Ze zijn vaak een uur en tien minuten bezig en dan geven ze eventjes pauze. Maar na 40 minuten zit ik daar al te draaien en weg te kijken en niet meer op te letten en te babbelen.”

F) Een goede cursus

Studenten vinden het belangrijk om een **cursus** te hebben om op terug te vallen tijdens de les.

“Maar die cursus is belangrijk, dat ik mee kan volgen in de les. Ik moet iets hebben om op terug te vallen, iets dat de les ondersteunt. Ik moet kunnen terugvallen op iets geschreven. Want bij [naam docent] heb ik altijd goede punten, maar hij heeft ook echt een goede cursus.”

Ze geven een aantal voorbeelden van wat zij goed vinden aan een cursus:

- Duidelijke structuur.
- Niet alleen op papier, maar ook digitaal verkrijgbaar. Dit is handig bijvoorbeeld voor studenten die leessoftware gebruiken of cursussen naar braille moeten omzetten.
- Cursus in combinatie met een powerpoint die afgestemd is op de cursus
- Zelf geschreven cursussen omdat die meestal beter aansluiten bij de leerstof van de les.
- Cursus die op voorhand en op tijd beschikbaar is.
- Duidelijke richtlijnen over wat de cursus is en waar die te vinden is.
- Toegankelijk taalgebruik (bijvoorbeeld vaktermen uitleggen).
- Duidelijk lettertype.
- Up-to-date.
- Goede bronnen en referenties.

“Ja, dat boek bvb van vak X, dat begint met theorie, die heeft dan uitgewerkte oefeningen en dan de oefeningen zelf. Maar 't was wel het voordeel, dat boek legde dat gewoon enorm goed uit. En alles per stuk en je kon ook goed alles opzoeken als je iets niet wist.”

Veel studenten geven de voorkeur aan vakken die ingebed zijn in de praktijk of in het werkveld. Ze appreciëren lectoren die de theorie illustreren aan de hand van praktijkvoorbeelden. Ze vinden het belangrijk dat lectoren op de hoogte zijn van nieuwe ontwikkelingen in het werkveld, want dit versterkt hun motivatie.

G) Afwezigheid van studenten opvangen

Voor een groot aantal studenten lukt het niet om (een deel van) de **lessen bij te wonen** bijvoorbeeld door ziekte, werk, gezinsituatie,....

“Ik heb natuurlijk ook faciliteiten aangevraagd, omdat, ik werk ook de zondagnacht tot de maandagmorgen. En meestal slaap ik dan drie uur en ga ik naar de les van 11u. Maar er zijn ook een deel lessen dat ik mis, omdat ik anders niet zou kunnen slapen, en zelfs met die drie uur, ik weet ook niet of dat nog haalbaar zal blijven.”

Studenten noemen een aantal ondersteunende zaken om die afwezigheid te compenseren:

- Mogelijkheid tot extra uitleg of inhaallessen
- De mogelijkheid om bij verschillende klasgroepen aan te sluiten en zelf hun lesrooster samen te stellen.
- Medestudenten die ondersteunen door het uitlenen van nota's of het geven van extra uitleg.
- Het laptopproject in bepaalde richtingen. Hierbij gebruiken alle studenten een laptop in de les. Daardoor zijn de nota's van de les digitaal en zijn ze gemakkelijker leesbaar en ook vlotter door te sturen.

Ze doen ook een aantal suggestie van wat nog ondersteunend kan zijn:

- Het verkrijgen van de @home cursussen
- In contact brengen van studenten in dezelfde situatie om gemakkelijker nota's en info uit te wisselen.
“Grote voordeel is als men bijvoorbeeld werkstudenten met mekaar in contact kan brengen. Dat je weet als je werkstudenten hebt. Als ze zeggen van: kijk er zijn zoveel werkstudenten dat zijn de werkstudenten en kijk jullie mogen onder mekaar gaan kijken wat jullie allemaal nodig hebben, uitwisselen..”
- De lessen opnemen op video
“Alhoewel, ik heb wel een keer iets gezien, op Youtube, aan de universiteit van California, dat ze dat gewoon filmen en je kon dat gewoon downloaden, die lessen en al.”

Examens en studeren

Welke ondersteuningsnood hebben studenten bij examens?

Voor veel studenten zijn examens een moeilijke periode die **stress** met zich meebrengt.

Ook **bij het studeren** ervaren veel deelnemers extra moeilijkheden. Sommigen onder hen hebben meer tijd nodig om leerstof te verwerken en te structureren.

Heel veel studenten hebben nood aan ondersteuning bij het **plannen**.

Andere studenten hebben door hun specifieke situatie **minder tijd** vrij om te studeren.

“ik weet het, het is gewoon omdat, voor iedereen is dat al lastig hé, de examenperiode, je weet dat ook wel, dus ja, en voor mij is dat nog een keer dubbel zo lastig, omdat het probleem is, ik moet maken dat ik genoeg slaap heb, maar ik moet ook maken dat ik genoeg geleerd heb en 't is zo de combinatie...”

“Maar voor mij is dat drie keer zoveel werk, als voor een andere student, gewoon om dat gestructureerd te krijgen is dat een hele opgave. Terwijl dat voor de andere studenten, die cursussen, ze gooien dat daar en ze doen iets anders. Terwijl voor mij is dat dan thuis komen en dat nakijken en ik geraak gewoon niet mee in de lessen.”

Wat vinden studenten ondersteunend bij de examens?

- A) Een goede **planning** die haalbaar is en afgestemd is op de situatie van de studenten. Het examenrooster op tijd krijgen is hiervoor belangrijk.

“Want je planning vind ik ook wel essentieel, je planning als die goed is, lukt dat. Als je zo zegt de dag voor het examen: ik ga hier eens beginnen aan die cursus, dan zou dat niet lukken. Je moet wel je planning doen en samenvattingen maken als je ziet dat het niet lukt.”

“Die examenroosters krijgen wij veel te laat. De vorige keer dat was drie vier weken voor de blok, dat is echt veel te laat want als je al een beetje wil leren ervoor, dan kan je niet inschatten van dat ga ik nu eerst. Dus ik heb nu in de paasvakantie geleerd en ik kon totaal niet inschatten dat en dat en zie: ik heb nu bijvoorbeeld inleiding recht geleerd terwijl inleiding recht staat op een maandag achter een weekend en burgerlijk recht staat op een vrijdag. Dus ik had burgerlijk recht moeten leren.”

- B) Studenten appreciëren de mogelijkheid tot **inspraak in de examenroosters**. Een student merkt wel op dat deze mogelijkheid nog weinig gekend is en dat studenten deze meer moeten benutten.

“Maar ik vind het wel positief dat ze dan het schema overlopen en als je dan zegt: ik zou dat liever anders zien dan vragen ze altijd zou je dat willen wisselen? Ok, we gaan daar ons best voor doen en in het eerste semester moest er nog een vak bijkomen en we wilden dat wisselen met een ander en ze hebben daar geen probleem van gemaakt.”

- C) Veel studenten ontwikkelen voor zichzelf een **studiemethode** die ervoor zorgt dat ze toch slagen, bijvoorbeeld samenvattingen maken, met kleuren werken,...

“En naar studeren toe: zijn er daar moeilijkheden of dingen die jou juist helpen?”

“’s Avonds mijn samenvatting maken en dat doe ik aan de hand van vragen. Drie jaar er zo door gedaan en er geen last van gehad. Iedere keer gewoon na de les die vragen gemaakt met dan de tekst erbij. Dat systeem heb ik toegepast en dat heeft goed geholpen. “

Nog een ondersteunende studietechniek is het **vooraf lezen van de komende les** zodat je in de les beter kan volgen.

Een andere studietip is het gebruik maken **van internet**:

Maar als ik dan leer, dan zoek ik ook wel sites op om te leren, om oefeningen te maken, zelf. Zoals voor Frans en Engels, het internet staat er vol van, om oefeningen te maken en tijden te leren, en al die toestanden.

- D) De **fysieke ruimte** speelt ook hier een belangrijke rol. Enerzijds om te studeren, want een aantal studenten heeft geen eigen rustige studeerruimte. Voor hen is het ondersteunend om op school ergens een ruimte te hebben om te studeren. Anderzijds is de fysieke ruimte tijdens het examen ook belangrijk. In een rustig lokaal met voldoende ruimte concentreren studenten zich beter.

“Ik vind het ... (de bibliotheek) goed. Ik ga daar veel gaan zitten voor samen te vatten. Het is daar rustig.”

“Het eerste semester was ik bij mijn papa, maar daar had ik een eigen studeerruimte in mijn kamer. Maar bij mijn mama heb ik dat niet omdat onze huisvesting is niet dat en op mijn kamer is het ijskoud momenteel. Echt voor te studeren gaat dat niet.”

- E) Het krijgen van **schriftelijke voorbereidingstijd** bij mondelinge examens vinden studenten belangrijk zodat ze hun gedachten kunnen ordenen.

“En gewoon kort schriftelijk voorbereid. Als je schriftelijk voorbereid bent, is de druk van je af. Door dan gewoon een mondeling te hebben, gaat dat soms veel vlotter.”

- F) Het **voorlezen en duiden van de vragen** voor iedereen bij het begin van het examen.

- G) Ook in de **opmaak van examens** geven studenten voorbeelden van ondersteunende aspecten. Bijvoorbeeld een duidelijke structuur of genoeg vragen zodat de puntenverdeling gespreid wordt.

- H) Sommige studenten denken dat ook kleine klasgroepen ondersteunend zijn. Op die manier moeten docenten **minder examens verbeteren** en hebben studenten minder zorgen over het feit dat docenten te snel zouden verbeteren.

“Dus ja... En in de hogeschool zijn ze ook strenger met verbeteren, allé, zeggen ze toch. Ik heb eigenlijk wel gemerkt dat dat nog meevalt. Alhoewel, ik denk ook, als dat in een grotere school zou zijn, dat ze een stuk of 900 examens moeten verbeteren, dat ze dan rapper, als ze het niet kunnen lezen, een streep zetten. Terwijl dat hier, hier lezen ze het wel nog. “

- I) Studenten vinden het ook ondersteunend dat ze niet alleen **beoordeeld** worden op het “eind”antwoord, maar dat er ook naar hun **werkwijze of proces** wordt gekeken.

- J) **Duidelijke richtlijnen** over wat er moet gestudeerd worden en hoe een examen zal verlopen zijn cruciaal.

Het geven van **voorbeeldexamens** zijn hier een goed voorbeeld van. Ook voor studenten die door hun situatie niet vaak aanwezig zijn in de les, zijn voorbeeldexamens zeer waardevol om zich toch een beeld te kunnen vormen.

“Ja, van sommige vakken, zeker die eerste vakken was er een duidelijke studiewijzer. En dan kon je echt zo zien: dat en dat moet je kennen.”

“Dat is een stressvol moment, examens. Ondersteunend vind ik wel die voorbeeldexamen vragen omdat je hebt dan al een richtlijn van waar dat het naartoe gaat.”

- K) Ook **goede feedback** na de examens is belangrijk:

“Ja en ook bij de examens. Ik weet niet goed of dat nu goed is of dat nu niet goed is. En is het nog nuttig om nog verder te doen? En of ik er al definitief mag op rekenen dat ik er niet door ben.”

- L) **Studenten** hebben veel steun **aan elkaar** tijdens examens. Bijvoorbeeld door samen te studeren of informatie uit te wisselen.

“Zo naar examens toe zijn er daar dingen waarvan je zegt dat helpt mij of dat ondersteunt mij?”

Over het algemeen, hetgeen dat mij helpt, is dat ik over het algemeen tussen mensen zit van mijn eigen leeftijd die hetzelfde moeten doen die weten hoe moeilijk dat het is, dat het allemaal niet van zelf gaat.”

- M) Heel wat studenten krijgen tijdens de examens ook ondersteuning van **derden**. Bijvoorbeeld ouders die op de kinderen passen terwijl ze moeten blokken of vrienden die extra uitleg geven bij moeilijke vakken.

“Zo zeker in de examenperiode, als ik het even niet zie zitten. Dan is de steun van je gezin toch wel het belangrijkste. En ook van je ouders, maar vooral van die mensen waarmee je samenleeft. Mijn man zal mij dan wel een keer een peptalk geven en een keer iets extra's doen, en mijn ouders zijn er dan voor op mijn zoon te passen, dan gaat hij gaan slapen naar mijn ouders. Ik moet hem dan wel missen die periode, maar ze doen het toch maar hé. Niet alle ouders willen dat doen voor hun kinderen. Op dat vlak is dat dan inderdaad wel die externe steun dat je nodig hebt. Want zonder kan je het niet doen.”

(Groeps)taken

Wat is de beleving van (groeps)taken bij de studenten?

Studenten hebben hierover uiteenlopende meningen:

Sommige studenten vinden taken **positief** omdat ze actiever de leerstof verwerken. Bij groepstaken kunnen ze de taken meer verdelen en juist die taken doen die beter bij hun sterktes aansluiten

“Met een taak leer ik veel meer dan in de les of met een examen. Met een taak ben ik ook intensiever bezig. Ik ga ook veel meer gaan opzoeken. Ik ben veel actiever met taken.”

“Wel, met dat ik niet zo goed ben in schrijven, is het meestal zij die schrijfwerk doen, maar ik ben wel, aan de andere kant, vree creatief. Dus ik doe meer het praten, en zij doen het schrijven. En zo werken we samen in feite. Ze weten eigenlijk niet dat ik dyslexie heb, die waar ik mee samen werk in groep voor mijn project. Maar ze weten wel dat ik creatief ben. Dus doen ze het eigenlijk sowieso. Dus dan moet ik het niet zeggen. Ik promoot mijn sterke kanten.”

Voor andere studenten **verlopen (groeps)taken moeilijker**. (Groeps)taken zorgen voor extra tijdsdruk. Ze brengen praktische problemen met zich mee zoals meer verplaatsingen naar school of het moeilijk vinden van medegroepsleden.

“Of ze willen dan soms langer zitten tijdens de vergadering zelf, maar ik moet een week op voorhand de opvang vast leggen en dan moet ik ook weg en dat vind ik een beetje moeilijk die projectwerken.”

“Ja, er zijn een paar groepstaken en dan is het zo van: jij zit naast mij in de aula en jij zit naast mij. Mag ik dat met u doen? En dan Het is echt zo. Wat is uw naam nu weer?”

Het belangrijkste aspect dat meespeelt in de beleving van groepstaken is de samenwerking tussen studenten en de houding naar elkaar toe.

Soms worden ondersteuningsnoden zichtbaarder tijdens het groepswerk en moeten studenten hun medestudenten hier over inlichten. De reactie van de groep hier op vinden ze belangrijk.

Sommige studenten krijgen te maken met onbegrip en worden hierop afgerekend.

“Ja, achteraf was er een peerassessment en dan moest je mekaar punten geven. Ja, het is daar dat ze me, ja... liggen hadden. Ik vond dat wel zielig hoor. Ik heb ook meegewerkt.”

Andere studenten voelen zich juist gedragen door de groep en overwinnen hierdoor sommige moeilijkheden.

“Ze had het zeer moeilijk met sociale contacten ook en ze was trots op haar zelf dat ze die taak goed had afgerond en dat ze het ook zo leuk vond en ze had zelf dingen gezegd waar ze anders in groep nooit iets zou zeggen. Dat vond ik wel zeer leuk en dat is toch iets waar ik nog een beetje aan vast houd.”

“Met de presentatie ook, want dan zijn we met vijf en dan voel ik mij sowieso al geruster, omdat ik daar niet alleen sta. Dus ja, daarvan valt het wel nog goed mee.”

Reacties van medestudenten evolueren soms doordat ze door het intensieve samenwerken meer zicht krijgen op de context van iemand en niet alleen de moeilijkheden, maar ook de sterktes zien.

“Dan merk je wel, door ook de lessen en al dat ze daar ook begrip voor krijgen en door ook in contact te komen met iemand, ik ben nogal een redelijk harde werker en dat weten ze ook en bijvoorbeeld als ze in supervisie met mij komen en ze zien dat als een leerdoelstelling staan, dan zeggen ze van : dat kan nu toch niet en zo is dat beeld dan wel veranderd.”

Wat vinden studenten ondersteunend bij (groeps)taken?

- A) **Gestructureerde opdrachten** met duidelijke richtlijnen over wat er precies verwacht wordt.
- B) Genoeg **tijd** om een taak af te werken en de mogelijkheid om taken voldoende te **plannen**.
- C) Concrete **feedback** met aandacht voor individuele beoordeling.
- D) De mogelijkheid om vlot dingen uit te wisselen via **internet**.
- E) Sommige studenten vinden het ondersteunend om niet van **groepjes** te moeten wisselen of zelf hun groepjes te mogen kiezen. Op die manier zijn er volgens hen minder conflicten.
- F) Aandacht voor het **groepsproces**. Bijvoorbeeld het bespreken van conflicten ondersteund door een lector.

Praktijkervaring en stage

Wat is de ervaring van studenten bij praktijkopdrachten en stages ?

Voor veel studenten is hun stage een sleutelmoment. Ook praktijkvakken spelen een belangrijke rol. Praktijkervaring opdoen heeft voor de studenten verschillende voordelen:

Stage betekent voor sommige studenten **een persoonlijk groeiproces**. Voor sommige studenten wordt ook hun ondersteuningsnood minder.

“Ja, eigenlijk tijdens de stage heb ik beseft dat de stress dat ik eigenlijk drie jaar gehad heb, dat dat niet nodig is voor in het werkveld te staan. Maar ik vind het zeer goed dat we al die cursussen gezien hebben. Je hebt ook wel stress, maar dat ging in één keer beter. Ik heb het altijd al willen doen die job en je stapt er dan plots in.”

“En nu op mijn stageplaats, daar ben ik eigenlijk door die begeleiding totaal open gebloeid. Ze gaf mij taken, maar ze liet mij er vrij in. Ik kon wel niet anders dan op mijn eigen benen staan en zelf mijn weg zoeken. Dat was wel enorm leerrijk. Want zo heb ik mezelf kunnen ontwikkelen van een verlegen meisje dat totaal niet assertief was, naar een assertieve jonge vrouw.”

Praktijkervaring biedt studenten een beter zicht op **het werkveld**. Op die manier kunnen ze zich beter oriënteren naar latere beroepsmogelijkheden. Stage betekent soms een opstap naar een job voor studenten.

Praktijkvakken of opdrachten zijn voor studenten gemakkelijker om **contact** te maken met elkaar en de lectoren. De afstand is minder groot dan tijdens de theorievakken. (zie hoofdstuk 3)

“Doordat je van die ontwerp opdrachten hebt of van die praktische vakken ken je elkaar al beter dan door in een theorieles te zitten, ken je elkaar niet.”

Studenten kunnen door de praktijk ook **gemakkelijker de leerstof verwerken**:

“Voor mij helpt dat echt enorm om in het leven te staan en alles concreet te zien. Stagebezoeken en bijvoorbeeld verkoopsgesprekken voeren in de les van Frans dat helpt mij ook.”

Tenslotte werkt praktijkervaring voor veel studenten ook **motiverend**. Door de praktijk kunnen studenten ook theorielessen beter kaderen:

“Je gaat dan naar de lessen ook en dan heb je zo iets: ‘ah ja in marketing, dat kan ik gebruiken tijdens mijn stage en dan dat kan ik gebruiken’ en dan met psychologie heb je dan soms van: ‘ah het is daarmee dat ik dat heb gedaan’. Je hebt dat dan wel al gedaan, maar je weet dan waarom dat je dat gedaan hebt en dat is echt wel goed.”

Praktijkervaring opdoen loopt soms ook minder vlot. Studenten vertelden over een aantal drempels:

Ze krijgen af te rekenen met **negatieve houding of onbegrip** vanuit de stageomgeving:

“Je merkt ook wel dat buitenstaanders zoals in mijn vorige stage, ze stonden daar zeer negatief tegenover. Ik had ook op mijn eerste gesprek, ik had dat ook open gecommuniceerd en die zei van: ik denk dat jij gewoon te lui bent. “

Ze voelen zich **te weinig ondersteund door de school**:

“En ook op school had ik een supervisor waarbij ik niet het gevoel had dat ze achter mij stond en mij totaal steunde.”

Praktijkopdrachten zorgen soms voor **meer werkdruk**. Zeker voor studenten die door omstandigheden buiten school ook veel druk ervaren of weinig tijd hebben.

Maar de maandag ga ik niet naar mijn stage kunnen gaan, dus dat wil zeggen dat ik 1/4 mis, of 1/5 mis. Dus ik heb daar mevrouw X over gemaïld. En dan zei zij: je gaat moeten 13 weken stage doen, of 12 weken. Maar ik zit al met weinig tijd om te studeren, en al dat werk te doen, en dan krijg je nog een keer meer... Allé, dat tijdsbestek wordt dan

nog een keer groter. Dus ja... ik moet ook zorgen dat ik niet helemaal in de problemen geraak.

Voor een aantal studenten betekenen praktijkopdrachten ook **extra stress**. Ze voelen zich onzeker of kampen met **meer faalangst** tijdens hun stage.

“Maar stages bijvoorbeeld dat weet ik dat ik daar heel zwak in ben. Op werk niveau als ik bijvoorbeeld op zoek ben naar een job. Ik solliciteer en ik heb de job, dan heb ik daar geen problemen mee, maar als het voor mijn stage is wel. Omdat ze u constant viseren en dan heb ik wel begeleiding nodig.”

Sommige studenten maken zich zorgen over hoe ze met hun **“ondersteuningsnood” moeten omgaan op hun stageplaats**.

Moeten ze dit op voorhand vermelden aan hun stageplaats? Zullen ze dezelfde ondersteuning kunnen krijgen als in school?

“Ik weet eigenlijk sinds anderhalve maand of iets minder dat ik dyscalculie heb en dan vraag ik mezelf dan af: moet ik dat nu aan mijn stage zeggen of moet ik dat nu niet aan mijn stage zeggen. Wil ik dat aan mijn stage zeggen of moet ik dat niet aan mijn stage zeggen dat zijn zo van die vragen. Ik heb het nog niet echt voor mezelf uitgemaakt. Maar er is ook niet echt een regeling in. Het zou prettig zijn... voor mensen die faciliteiten hebben zou het prettig zijn als school er voor zou zorgen dat daar overdracht van plaats vindt.”

“Moest het nu spectaculair veel verbeteren de komende twee, drie jaar, dan kan ik voltijds gaan werken en anders zal dat maar deeltijds zijn. Dat zal ik nog zien. Dus dan vraag ik mij ook af hoe dat zit met stage... In het laatste jaar, want dan moet je een paar maand stage doen, en stage is waarschijnlijk voltijds, dus dat wordt...”

Sommige studenten botsen ook op praktische drempels. Bijvoorbeeld de ontoegankelijkheid van stageplaatsen.

“Ik had mij daar ook al bij neergelegd van stagebezoeken is ook niet echt optimaal. Meestal is het slecht weer en dat is daar op en neer en dikwijls ook in dat gebouw zelf al trapje naar boven. Ik ging waarschijnlijk toch alles van op een afstand moeten bekijken.”

De verplaatsingen brengen veel **extra geregeld**, maar ook **extra kosten** met zich mee:

“Als er een uitstap is moet ik iedere keer weer denken: het gaat weer zoveel voor de trein zijn en zoveel voor mijn bussen en we hebben Brussel gehad dat kost ook wel weer geld.”

Voor studenten die werken, brengt een stage soms **moeilijkheden voor hun huidige werkgever** met zich mee.

“We zullen zien. Maar ja, ik zou geen stage willen doen, want ik heb al werk. Ik heb een contract. Dus daarmee ga ik wachten, misschien tot het laatste jaar. Ja, ik wil ook geen conflicten met mijn werkgever.”

Wat vinden studenten ondersteunend?

- A) **Ondersteuning door de hogeschool** bij het informeren van de stageplaats of het regelen van ondersteuning.

“Ik heb ook zelf gezocht, en zonder problemen, maar als ze... ze hadden bijkomende vragen en zo, en dan heeft de talentcoach ook wel gezegd van: leg het uit, zeg wat je wel kan doen en wat je niet kan doen, en dat was geen probleem.”

- B) Stage, praktijkbezoeken, ... **op tijd meedelen** aan studenten zodat er voldoende ruimte is om ondersteuning te regelen.

“Dus ja, ik moet dat soms drie weken van te voren weten, ook voor mijn assistentes, dat ik dat kan zeggen tegen hen, dat ze moeten meekomen, of welke uren dat het is en allemaal... Dus ja, ik denk dat ze dat nog niet echt gewend zijn van dat vroeg te laten weten.”

- C) **Genoeg voorbereiding en stageoriëntatie** zodat een stageplaats goed aansluit bij de interesse en sterktes van studenten.

“Wel die oriëntatie, omdat ik daar nu het nut van in zie, is wel broodnodig, dat ze dat eens tegen de studenten zouden zeggen van kijk: het is echt wel nodig, want daarmee staat of valt uw stage. Ik had eerst zo gedacht: joepie, ik heb een stageplaats dat maakt toch niet uit waar dat je staat, je moet toch van alles kunnen en je leert van alles op school. Maar je moet echt wel met je sterktes en je zwaktes rekening houden.”

- D) Goede **begeleiding of supervisie in de hogeschool** waarin de ondersteuningsnood ernstig wordt genomen.

“Dan heb ik wel begeleiding nodig ook van een leerkracht individueel van hoe gaat het? Waar heb je problemen? Waar merk je dat het niet goed gaat? Of waar merk je dat het wel goed gaat? Dat heb ik echt nodig. In de andere onderwijsinstelling had ik dat totaal niet en daardoor zijn mijn stages ook niet gelukt. Ja, dat heb ik echt nodig. Iemand die u opvolgt en alles overloopt met u. Dat vind ik heel belangrijk.”

Iets wat daarbij aansluit is het belang **van concrete feedback** voor studenten:

“Ik heb al gehoord dat de andere stagementor dat zij gewoon zei van ja 't is goed. Maar de stagementor die dat ik had, had zoiets van kijk dat en dat is goed en er zijn geen opmerkingen en als er iets was, zou het er bij gekomen zijn en dat vind ik wel geestig.”

- E) Voor veel studenten is **flexibiliteit** van belang. Bijvoorbeeld om stage-uren meer te kunnen spreiden of om alternatieve praktijkopdrachten te krijgen zodat ze ook de kans krijgen om praktijkervaring op te doen.

“Het enigste wat ik gevraagd heb, is om mijn stage te spreiden, en daar hebben ze geen probleem van gemaakt. Dat was omdat ik parttime moest werken, door de pijn en door de vermoeidheid dan van de pijnstillers.”

- F) Tenslotte vinden studenten ook **duidelijke richtlijnen** over wat er verwacht wordt of wat een praktijkopdracht inhoudt belangrijk.

Buitenlandse ervaringen

Hoe kijken de studenten naar buitenlandse ervaringen?

Studenten staan heel **positief** tegenover buitenlandse ervaringen (cultuurstages, studiereizen, Erasmus...). Ze zien het als momenten waarop ze bepaalde zaken, zoals vreemde talen, **in de praktijk** kunnen leren. Sommige studenten vertellen ons dat ze tijdens zo'n buitenlandse ervaring veel over zichzelf leren. Voor één student was een Erasmuservaring een reden om toch niet te stoppen met zijn studies. Hij wou die ervaring zeker meemaken en aan de partnerinstelling kon hij vakken kiezen die dichter bij zijn interesse lagen.

“Ik denk wel dat ik naar het buitenland zeker wil gaan. Ook om mijn Spaans, of ook om andere mensen, andere culturen beter te leren kennen, en de taal beter te leren. Want hier met dat Spaans... ik vind niet dat je hier in België een taal kan leren. Je moet naar een land gaan waar die taal gesproken wordt.”

“In december was ik het echt compleet, maar dan ook compleet beu. Ik wilde dan eigenlijk al veranderen. Maar ik heb dat nog twee maanden volgehouden, omdat ik nu op Erasmus ging.”

Toch zijn deze buitenlandse ervaringen voor veel studenten met een ondersteuningsnood **niet evident**. Er zijn studenten met een gezin, studenten die studeren combineren met werken en geen verlof meer hebben, studenten van wie hun gezondheid het niet toelaat om op reis te gaan, een student die een gebarentolk nodig heeft om de studiereis zinvol te maken, studenten die de extra kosten moeilijk kunnen betalen...

“Vorig jaar ben ik mee geweest, tijdens de cultuurstage. Ik vond dat heel zwaar emotioneel, omdat het juist op moedertjesdag was dat we moesten vertrekken. Dit jaar kan ik niet meegaan, omdat ik zwanger ben.”

“Ik denk niet dat ik zoveel verlof zal kunnen nemen op mijn werk, dat is iets wat ik opgeofferd heb, verlof.”

“Een studiereis, dat zou ik interessant vinden, maar ik moet dan een tolk mee hebben, maar dat is praktisch onmogelijk, want dat is heel duur. En

aangezien de gebarentaal in het buitenland anders is, zou er een tolk mee moeten van hier, maar dat is onmogelijk.”

Wat vinden studenten ondersteunend?

- A) Als studenten door omstandigheden **niet kunnen deelnemen** aan een verplichte studiereis of stage, dan hopen ze op **begrip** zonder ellenlange procedures. Ze vinden het geen probleem om een **vervangtaak** te maken, maar zelf hebben ze soms ook een **voorstel**. Ze appreciëren het als hier flexibel mee omgegaan wordt.

Sommige studenten moeten op het laatste moment afzeggen omdat hun gezondheid het niet toelaat. Een annuleringsverzekering voor dergelijke situaties wordt als tip door een student meegegeven.

“Voor mij bijvoorbeeld, rond de studiereis, ik kon dat voor mezelf niet... vanuit psychisch standpunt kon ik dat niet doen, dat heeft enorm veel voeten in de aarde gehad, ik ben daarvoor naar een beëdigd psychiater moeten gaan, om daar een uitgebreid verslag voor te krijgen, terwijl dat eigenlijk heel duidelijk was, wat mijn motivatie was, die ik ook aan het departementshoofd heb gegeven.”

“Dit jaar kan ik niet meegaan, omdat ik zwanger ben. Maar ik heb wel de cultuurstage gedaan, ik heb de voorpost gedaan bij wijze van spreken, samen met mijn man. Ik krijg dat wel financieel terugbetaald van het RIZIV, mijn deeltje. Dus dan heb ik mijn reis, dus het hotel en het vliegtuig kunnen betalen. Oké, ik heb het gedaan, ik heb alles wat we moesten doen, heb ik ook gedaan, ik heb ook mijn taken gemaakt. En dat was het alternatief dat ik heb voorgesteld, want anders kreeg ik daar een heel zware theoretische taak, en dat zag ik helemaal niet zitten.”

- B) Als studenten wel meegaan, dan zijn er soms wat aanpassingen en **flexibiliteit** nodig. Ze vinden het positief dat daar begrip voor getoond wordt, bijvoorbeeld wanneer ze niet het volledige programma kunnen volgen. Studenten worden ook graag ruim **op voorhand geïnformeerd**, zodat ze zich voldoende kunnen voorbereiden (bijvoorbeeld opvang regelen voor de kinderen, tijdig therapeuten kunnen verwittigen)

wanneer ze er niet zullen zijn...). Het helpt ook wanneer lectoren de student in kwestie kennen en **op de hoogte** zijn van de ondersteuningsnood.

“Iets anders, en dat vond ik ook wel ondersteunend: kon ik niet meer, dan mocht ik gaan slapen. Er was daar ook een dag een rondrit met de bus en dat was eigenlijk met een gids, en die gids stond daar te vertellen, maar ik kon niet meer wakker blijven, en ik heb mij dan mogen leggen in de bus om te slapen.”

- C) Studenten waarderen **duidelijkheid rond de financiële kant**. Dat betekent duidelijkheid over hoeveel de studiereis zal kosten (zonder aanpassingen achteraf), en het feit dat ze bij Stuvo Howest terecht kunnen voor een eventuele financiële tussenkomst.

“Na de reis werd alles berekend. Nu, ik kan daar wel begrip voor opbrengen, maar na de reis kwam er nog eens een som bij. Het zou misschien beter zijn dat je achteraf niet moet zeggen: stort nog eens zoveel. Ik vind dat wel ambetant.”

“Ik heb dan gezegd van: momenteel, ik kan niet komen aan dat bedrag. En ze hebben dan gezegd van: we gaan praten met je titularis en we gaan uitstel vragen en we gaan zien of wij tussen kunnen komen. En dan hebben ze eigenlijk volledig mijn reis betaald. Ik heb mijn reis niet betaald, Stuvo heeft dat betaald.”

- D) Een goede **communicatie** over de verschillende buitenlandse mogelijkheden. Sommige studenten vinden dat ze heel goed geïnformeerd zijn over wat de mogelijkheden zijn, andere studenten zien soms het bos door de bomen niet meer en raken verdwaald op Dokeos.

“Omdat ik zelf geïnteresseerd ben ik internationale dingen, had ik dat wel door, en had ik mij dan ingeschreven op die cursus, en als je daar op inschrijft, krijg je daar interessante mailtjes voor. Maar veel mensen weten dat gewoon niet.”

“Qua promoten van Erasmus, dat loopt hier wel goed. Het is er misschien een beetje over, maar wij krijgen nu gastdocenten, elke week of om de twee weken. Je, hier wordt echt wel op Erasmus goed gecommuniceerd. Dat dat een stukje mee in de les zit.”

Studentenleven

Welke factoren spelen een rol bij de beslissing om op kot te gaan?

- A) De **afstand** tussen thuis en school en de **pendeltijd** speelt een belangrijke rol bij de beslissing om al dan niet op kot te gaan.

“Ik zat ook van het eerste jaar op kot. [...] Uiteindelijk zou ik toch twee uur onderweg zijn, en dat is toch een beetje vier uur op een dag transport, da’s veel.”

- B) Ook de mogelijkheid om op kot een zekere **zelfstandigheid** en vrijheid te hebben, doet studenten kiezen om op kot te gaan. ‘Je goesting kunnen doen’, controle hebben over je leven...

“Eenmaal dat je eigenlijk weg bent van je ouders, is dat veel gemakkelijker om mijn goesting te doen. Op kot versus niet op kot is een wereld van verschil eigenlijk.”

“Het is gewoon ja, je bent het hier gewend, je doet wat je wil, en eet chips en koeken en je drinkt wanneer je wil. En als je thuiskomt, vooral thuis ook, het staat allemaal in de kelder, dus ik moet dat iedere keer gaan vragen aan mijn ma... Ik ga en sta nu waar ik wil, en heb ik zin voor een keer uit te gaan... niet dat ik dat veel doe, maar gewoon een keer op café of zo, of een keer een toer gaan wandelen, je doet dat hé...”

- C) De **toegankelijkheid** van het kot en de ondersteuning speelt een rol. Toegankelijkheid is ruimer dan fysieke toegankelijkheid, ook bijvoorbeeld de mogelijkheid om op peda bij studenten uit je eigen klas te zitten is heel belangrijk. Ook een kotbaas die zorgt dat de toegankelijkheid gewaarborgd is voor een volledig academiejaar is belangrijk. Voor sommige studenten is het ook van belang dat het kot niet te ver is van de campus.

“Ik vind, je moet er ook in kunnen leven, en je moet ook plaats hebben hé vooral. En vooral ja, ik zei daarjuist, voor mijn twee rolstoelen, en mijn hond, en ik, maar ik heb dan nog mijn assistente die dagelijks daar toekomt...”

D) De mogelijkheid om **financiële ondersteuning** te krijgen om op kot te gaan, speelt een rol voor sommige studenten. Op kot gaan is niet goedkoop. Financiële ondersteuning kan het verschil betekenen voor studenten tussen wel en niet op kot gaan.

“Samen met Sovowes hebben we ondertussen al zitten kijken hoe of wat we kunnen doen.”

Welke factoren spelen een rol bij de vrije tijd van studenten?

A) **Tijd** hebben om uit te gaan en naar studentenactiviteiten te gaan, is voor veel van de studenten die we interviewden niet vanzelfsprekend. Sommige studenten combineren studeren met werk, met topsport, met een gezin... en hebben daardoor minder tijd. Er zijn ook studenten van wie hun studies het grootste deel van de tijd in beslag nemen, waardoor ze een minder actief studentenleven hebben.

“Je moet keuzes maken in je leven. Wij trainen vrijdagavond tot 23u en de zaterdagavond tot 22u. Om 22u zou je nog kunnen uitgaan, maar nadat je daar vier uur afgezien hebt, dat is niet te doen voor nog een keer...”

“Als ik denk aan de drie jaar die ik achter de rug heb, heb ik niet zoveel van het studentenleven kunnen genieten. Door zo structureel met schoolwerk te moeten bezig zijn, en dat altijd te moeten herhalen. De druk ligt er wel, je voelt die druk ook wel van jezelf, ik wil er hier echt voor gaan en ik wil er doorgeraken, waardoor dat je liever op voorhand alles gedaan hebt.”

B) **Uitgaan** kost geld. Sommige studenten geven aan dat dit een reden is om niet deel te nemen aan bepaalde studentenactiviteiten. Activiteiten aan studentvriendelijke prijzen kunnen hier ondersteunend zijn.

“Als er eens iets te doen is, dan is het ofwel te duur, als je dan nog geen lid bent dan is het 12€ ipv 6€. Maar dat is dan ook al sowieso veel meer. Het zijn kleine dingen, als je zelf de hele tijd in kansarmoede geleefd hebt, dan weet je wel wat dat kan en wat dat niet kan.”

- C) Is dit stad waar studenten ook een echte **studentenstad**? Zijn er voldoende studentenactiviteiten en wordt dit duidelijk gecommuniceerd?

“Ik vind dat de stad Kortrijk wel moeite doet om de studenten aan te trekken. Het is precies wel in stijgende lijn aan het gaan zo van dat ze dingen proberen te organiseren. Op zich, zoals die cultuurcheques, zwemmen... Je kan ook in de lange munt zeer goedkoop voor een heel jaar 30€, en dan kan je daar een terreintje afhuren voor te gaan tennissen. Ik vind wel dat ze moeite doen. Van de studentenvoorziening geven ze u hier in het begin van het jaar ook een gratis buskaartje. Je kan niet zeggen dat ze dan niets voor u doen.”

D) **Persoonlijke factoren.**

Sommige studenten gaan minder graag uit dan andere of vinden de drempel te hoog om ergens naar toe te gaan waar ze niemand kennen. Van andere studenten laat hun gezondheid het niet altijd toe. Voor sommige studenten, die niet op kot zitten, is de verplaatsing 's avonds te ver zijn om uit te gaan met medestudenten. Studenten die wat ouder zijn dan de gemiddelde student, hebben het gevoel dat ze die fase al gepasseerd zijn, hoewel sommigen toch af en toe samen met de klas iets proberen te doen.

“Ik woon eigenlijk in [naam dorp], en dat is nog redelijk ver van Brugge stad en ik kom niet zoveel naar Brugge zelf. En ik ben eigenlijk ook een huispersoon, en mijn vriend komt veel naar mij.”

Financiële aspecten

Wat ligt mee aan de basis van een financiële ondersteuningsnood?

Sommige studenten hebben **een beperkte financiële draagkracht**. Studenten kunnen bijvoorbeeld minder werken omdat ze studeren. Of ze moeten rond komen van een uitkering. Soms kunnen studenten niet altijd een studiebeurs krijgen terwijl ze er wel nood aan hebben.

“Ja, ik ben alleen met mijn dochter. We wonen alleen samen, ik en zij, en ik heb ook maar een uitkering van de RVA. Soms zit ik daar wel mee bezig omdat ik dan geen tijd heb om mij te concentreren op die cursussen omdat ik zit dan heel de tijd te kijken naar mijn budgetplan en zo moet dat en dat.”

“Maar soms is dat echt overleven, letterlijk en figuurlijk, soms kom ik toe met een maand 50€. We zijn al de 5de van de maand, nog zoveel dagen te gaan, en ik heb maar 50€ over. Soms is dat echt op je tanden bijten.”

Ten tweede hebben studenten met een ondersteuningsnood soms ook grotere kosten. Bijvoorbeeld door dure ondersteuning of omdat hun studietraject langer is:

“Ja, bijvoorbeeld je krijgt een rugzak in het begin van het jaar met uw aantal studiepunten in. Maar ze houden daar geen rekening met uw beperking. Maar van de jaar ga ik voor een aantal ook niet slagen, ik weet dat nu al. Hoe hard dat ik ook mijn best doe, ik weet dat ik altijd heel veel moeite ga hebben er mee. En die rugzak ga iedere keer leger en leger geraken. Maar ik ga nooit echt de ding hebben om die rugzak te vullen. En dan heb ik wel problemen, want mijn studiebeurs gaat dan ook weg zijn.”

“Je moet dan nog die software kunnen hebben en je hebt dan nog een goed paar oortjes nodig en je moet dan nog een goede speakersset hebben voor die Dragon [spraaksoftware] en je moet er zelf al achter zoeken achter bepaalde hulpmiddelen en dan kan dat toch nog veel kosten.”

De grootste kosten voor onze deelnemers:

- A) Inschrijvingsgeld
- B) Cursusmateriaal en boeken
- C) Verplaatsingskosten (zeker voor studenten die wat ouder zijn en die geen gebruik meer kunnen maken van gunstige studententarieven)

“Nee. Maar ik kan wel gratis met de bus, met De Lijn in Kortrijk, voor een jaar. Maar de trein, ik heb echt geprobeerd, en er is geen manier. Boven de 26, dat is het. Het is gedaan. En het is 300% duurder. Dat is een serieuze deuk op mijn budget.”

- D) ICT (laptops, software)
- E) Kosten voor ondersteuning
- F) Huisvesting (kot)

- G) Materiaal voor praktijkvakken

“Voor ons richting heb je af en toe een keer materiaal nodig als je een prototype bouwt of bijvoorbeeld de stiften, uw tekenmateriaal, uw werkmateriaal.”

- H) Andere losse kosten (bijvoorbeeld studieuitstappen,..)

“Maar 't was eigenlijk voordat ik mijn studiebeurs kreeg, van ja, januari tot nu, nee, van februari tot nu, was dat echt wel op mijn tanden bijten, letterlijk hé, 50€ en hier nog van die uitstappen dat we moeten doen, en dat moet er nog weer van afgetrokken worden. En dan kwam ik met zo'n zorg, en dan dacht ik: stop er gewoon mee, stop er echt gewoon mee.”

Wat vinden studenten ondersteunend?

Een eerste suggestie die de studenten doen, is het **vermijden van nodeloze kosten**. Bijvoorbeeld bij studieuitstappen, maar ook bij de aankoop van boeken.

“En dan kregen we de mededeling: Dat boek daar moet je niet naar kijken, dat heb je niet nodig.. Dat is alles behalve leuk om te horen, zeker als je weet dat je boek al 30 euro gekost heeft en als je weet dat je het thuis al niet zo echt heel breed hebt. “

De hogeschool is ook ondersteunend door een aantal zaken **zelf aan te bieden aan studententarief**.

Goede voorbeelden hiervan zijn het laptopproject of een materiaalshop voor technische richtingen:

“Ze maken een shop en daar kan je uw gerief gaan halen of toch specifiek materiaal dat je anders in vele grotere hoeveelheden zou moeten kopen of wel veel duurder.”

Ook de mogelijkheid tot **flexibiliteit in betalen**, werkt ondersteunend voor studenten. Bijvoorbeeld het inschrijvingsgeld in schijven betalen of studenten met minder studiepunten die minder moeten betalen.

“Wel iets waardoor dat ik dan heb verder mogen studeren dat was van die kosten dat dat wordt berekend naar het aantal studiepunten je inschrijvingsgeld en omdat ik dit jaar maar 33 studiepunten doe was het veel minder en zo heb ik het thuis kunnen verdedigen om een nieuwe kans te krijgen”

Studenten appreciëren ook de **tussenkomen** die de hogeschool doet op financieel gebied via de **studentenvoorzieningen**. Bijvoorbeeld een bijkomend bedrag geven bij de studiebeurs (zie hoofdstuk formele ondersteuning).

Studenten ondernemen onder elkaar ook acties om de kostprijs te drukken. Bijvoorbeeld carpoolen of tweedehands boeken verkopen. De hogeschool kan ook hier in ondersteunen.

“Ik denk drie leerlingen of zo van ons jaar zijn begonnen met een tweedehands boekenverkoop. Ze zijn ... dat is hier niet geregeld en dat is wel veel beter, mensen die stoppen of mensen die boeken, bepaalde boeken niet meer willen houden omdat ze het niet interesseert. Ik vind dat wel goed gewoon voor de prijs te drukken. Dat maakt zoveel verschil.”

De studenten vinden het ook belangrijk om **goed geïnformeerd** te worden over het financiële aspect. Op die manier kunnen ze beter inschatten wat ze moeten betalen en dit op voorhand incalculeren. Nu gebeurt dit nog te weinig waardoor studenten in problemen geraken bij onverwachte kosten.

“Er is vrij moeilijk uit het onderwijs en examenreglement op te maken, hoeveel je moet betalen. Het staat er heel kort en summier in. Lang niet alle ouders weten: is mijn kind beursstudent of niet- beursstudent. Dus daar had wel wat extra uitleg bij gemogen. Er staat een tabel en dat is het. Er had best wel iets meer uitleg bij gemogen. Ik bedoel prettig dat Howest denkt dat onze ouders allemaal super intelligent zijn, maar de waarheid is anders natuurlijk. “

Sociaal netwerk

Welke rol speelt het sociaal netwerk voor de studenten?

Voor veel studenten is hun sociaal netwerk: ouders, familie, vrienden, collega's,... een belangrijke bron van ondersteuning. Zowel voor **praktische ondersteuning** als voor het **emotionele luik**. Bijvoorbeeld bij het aanvragen van ondersteuning, studiekeuze, examens,....

“Nee, ik woon bij mijn ouders. Zij weten ook... mijn ma kookt dan twee keer. Ze kookt voor mijn gezin en ze kookt voor mij apart, dus als ik op kot zou zitten, moet ik dan nog een keer zelf koken en zo. En ja, mijn ma weet wat ze kan doen van eten. Omdat ik niet te lang onderweg zou zijn, word ik wel nog gevoerd naar de bushalte, zodat weer de tijd beperkt wordt.”

“Ja, ik heb echt een vriendenkring die mij door dik en dun steunt. En ook met mijn mindere periodes, mij moed inspreken om het niet op te geven. Er zijn heel veel mensen die mij steunen ja.”

“Ja. Maar het is vooral mijn moeder die mij zo gezegd heeft van: ga ervoor, je moet niet beschaamd zijn, zeg dat gewoon en ze gaan dat wel verstaan. Want dan zegt ze: 'in mijne tijd hé... dan was dat allemaal heel anders, maar nu is dat niet meer zo, en je moet niet bang zijn...”

Het sociaal netwerk springt soms bij als **ondersteuning vanuit de hogeschool niet genoeg is of niet voldoende is afgestemd** op de noden van de student.

“Nee, dat was een vriend van mij, die heeft twaalf jaar les gegeven in het ASO. Omdat ik dacht: ik kan mentoraat aanvragen van mijn leerkracht, mevrouw x, maar dat gaat mij nog niet traag genoeg, vandaar dat ik het buiten de school ben gaan zoeken.”

Eigen sterktes

Welke pluspunten van zichzelf omschrijven studenten als ondersteunend?

Naast de ondersteuning door anderen of andere zaken, mogen we ook zeker de eigen krachten van studenten niet vergeten. Studenten zijn soms zeer **creatief** in het vinden van oplossingen of doen veel **extra inspanning** om toch te kunnen studeren.

“Wel, met dat ik niet zo goed ben in schrijven, is het meestal zij die schrijfwerk doen, maar ik ben wel, aan de andere kant, vree creatief. Dus ik doe meer het praten, en zij doen het schrijven. En zo werken we samen in feite. Ze weten eigenlijk niet dat ik dyslexie heb, die waar ik mee samen werk in groep voor mijn project. Maar ze weten wel dat ik creatief ben. Dus doen ze het eigenlijk sowieso. Dus dan moet ik het niet zeggen. Ik promoot mijn sterke kanten...”

“Dat is ook iets wat ik opgeofferd heb, verlof. Meestal krijgen wij zes tot zeven weken per jaar. Voor mij is dat niets. Maar ja, het is de moeite waard, voorlopig. Ik ben echt tevreden.”

Assertief zijn en **eerdere ervaringen** zijn ook vaak gehoorde troeven.

“Maar ik ben wel een persoon... ik weet dat ik hulp kan vragen en ik ga die ook vragen. Ik ga niet bang zijn om hulp te vragen”

Tenslotte noemen studenten ook **hun motivatie** als één van de belangrijkste dingen om barrières te overwinnen.

“Gewoon mijn motivatie om een diploma te willen, dat heeft mij er door geholpen.”

“De druk ligt er wel, je voelt die druk ook wel van jezelf, ik wil er hier echt voor gaan en ik wil er wel door geraken. Waardoor dat je liever op voorhand, alles gedaan hebt en dat zijn soms lange nachten dat je er mee bezig bent, maar dat je tenminste weet van zo ga ik het halen. “

Samenvatting: “Algemene ondersteuning”

Ondersteunende factoren bij de lessen:

- Stabiele organisatie van de lesmomenten
- Fysieke ruimte
- Manier van lesgeven
- Kleine klasgroepen
- Niet te veel les achter elkaar
- Goede cursus
- Afwezigheid van studenten opvangen

Ondersteunende factoren bij de examens:

- Haalbare planning
- Inspraak in de examenroosters
- Goede studiemethode
- Fysieke ruimte
- Schriftelijke voorbereidingstijd
- Voorlezen en duiden van de vragen
- Kleine klasgroepen
- Werkwijze of proces
- Duidelijke richtlijnen
- Goede feedback
- Medestudenten
- Sociaal netwerk

Ondersteunende factoren bij groepstaken:

- Gestructureerde opdrachten
- Genoeg tijd
- Concrete feedback
- Groepjes zelf kiezen
- Aandacht voor groepsproces

Ondersteunende factoren bij financiële aspecten:

- Vermijden van nodeloze kosten
- Zelf dingen aanbieden aan studententarif
- Flexibiliteit in betalen
- Tussenkost van studentenvoorzieningen
- Acties voor en door studenten
- Goede informatie

Beleving van praktijkopdrachten/stage:

Voordelen:

- Persoonlijk groeiproces
- Beter zicht op werkveld
- Gemakkelijker contact maken
- Leerstof actiever verwerken
- Motiverend

Drempels:

- Onbegrip
- Te weinig ondersteuning school
- Extra werkdruk en stress
- Vragen over hoe om te gaan met ondersteuningsnood
- Ontoegankelijke stageplaats
- Extra geregeld en kosten
- Moeilijkheden met werkgever

Ondersteunende factoren bij praktijkopdrachten/stage:

- Ondersteuning door aanspreekpunt
- Tijdig meedelen
- Genoeg voorbereiding en stageoriëntatie
- Concrete feedback
- Flexibiliteit

Ondersteunende factoren bij buitenlandse ervaringen

- Mogelijkheid om niet deel te nemen
- Flexibiliteit (o.a. in programma, verwachtingen...)
- Informatie ruim op voorhand
- Duidelijkheid rond financiële aspecten
- Goede communicatie over mogelijkheden

Factoren die een rol spelen bij 'op kot gaan':

- Afstand/pendeltijd
- Zelfstandigheid
- Problemen thuis
- Toegankelijkheid en ondersteuning op kot
- Mogelijkheid tot financiële ondersteuning

Factoren die een rol spelen bij 'vrije tijd':

- Tijd
- Financiële aspecten
- Studentenstad
- Persoonlijke factoren (vb gezondheid, wel/niet graag uitgaan, verplaatsing...)

Eigen sterktes:

- Creatief zijn
- Extra inspanning
- Assertiviteit
- Vroegere ervaring
- Motivatie

Rol sociaal netwerk:

- Praktische hulp
- Emotionele ondersteuning
- Inspringen wanneer ondersteuning hogeschool niet voldoende is

Literatuur informele ondersteuning

Naast formele ondersteuningsvormen voor bepaalde 'doelgroepen', pleit men in de literatuur ook voor ondersteuning gericht op alle studenten.

Verschillende studies belichten hiervan de voordelen:

- Ondersteuning die voor iedereen beschikbaar is, brengt met zich mee dat studenten zich kunnen richten op hun leertraject en dat ze **geen tijd** moeten steken in aanvraagprocedures of onderhandelingen.
- Algemene ondersteuning is nuttig voor studenten **die hun noden niet kenbaar maken**.
- Bovendien hebben studenten meer zekerheid. Ze zijn **niet langer afhankelijk van goodwill**. Ondersteuning krijgt dan minder de bijklank van **een gunst**.
-

Een duurzaam beleid is een beleid dat **anticipeert** op probleemsituaties en ondersteuning inbedt in de bestaande structuren van de onderwijsinstelling.

Een recent concept dat gericht is op het ontwerpen van ondersteunende leeromgevingen, afgestemd op de diversiteit binnen de studentenpopulatie is **universal design for learning**.

Universal Design for learning (UDL) is een toepassing van de Universal Design (UD) beweging die ontstaan is binnen de architectuur. Net zoals men bij Universal Design gebouwen ontwerpt die beantwoorden aan de mogelijkheden van zoveel mogelijk gebruikers, ontwerpt men binnen UDL leersituaties die **tegemoet komen aan de noden van zoveel mogelijk studenten**.

Een aantal studies plaatsen wel de voetnoot dat algemene ondersteuning niet alles oplost, men moet steeds **oog hebben voor studenten met zeer specifieke ondersteuningsnoden**.

Bronnen:

CAST. (2009). *UDL online modules*, Geraadpleegd op 20 januari 2011, <http://udlonline.cast.org>.

Matthews, N. (2009). Teaching the 'invisible' disabled students in the classroom: disclosure, inclusion and the social model of disability. *Teaching in Higher Education*, 14, (3), 229-239.

Holloway, S. (2001). The experience of higher education from the perspective of disabled students. *Disability & Society*, 16, (4), 597-615.

Borland, J. & James, S. (1999). The learning experience of students with disabilities in higher education. A case study of a UK university. *Disability & Society*, 14, (1), 85-101.

Ridell, S., Weedon, E., Fuller, M., Healey, M., Hurst, A., Kelly, K. & Piggott, L. (2006). Managerialism and equalities tensions with widening access policy and practice for disabled students in UK universities. *Higher Education*, 54: 615-628.

“Wat na de hogeschool?”

- verder studeren
- werken

Verder studeren

Waarom kiezen studenten om wel of niet verder te studeren?

A) Studenten kiezen om niet verder te studeren

Aangezien een aantal van de studenten een stuk **ouder** zijn dan hun medestudenten, is verder studeren niet vanzelfsprekend.

“Het is voorlopig genoeg. Ja, ik ga 26 zijn, dus dat is dan wel lang genoeg geweest.”

Verder studeren betekent voor sommige studenten terug een **confrontatie** met zaken waar ze moeite mee hebben. Hierdoor is verder studeren voor hen geen optie.

“Oh nee, zeker niet verder studeren. Gisteren zijn we naar [school] geweest, waar we naar de master [studierichting] gaan kijken zijn. En: paper, paper, paper... viel dat woord daar heel de tijd. En ik dacht: schrijven? In het Nederlands? Dat is niets voor mij.”

Studenten weten vaak **niet zeker** of ze de huidige **ondersteuning** kunnen **behouden** als ze verder studeren.

“Drie of vier jaar aan de universiteit dat zie ik niet meer zitten, dat is ook niet meer haalbaar. Dat ga ik niet verkocht krijgen aan het RIZIV om dat te betalen ook.”

Soms bereiden studenten zich voor op een **job** die ze echt zien zitten. Ze kijken er naar uit om te werken.

“Ben je van plan om hierna nog verder te studeren?”

“Dat kan ik niet zeggen, maar ik denk van niet. Ik denk... dit is het voor mij. Ik heb echt gestudeerd wat ik wou.”

B) Studenten kiezen om wel verder te studeren

Sommige studenten vinden **verder studeren wel een optie**, omdat de mogelijkheden er zijn. Of soms om een diploma te hebben dat beter aansluit bij de job die ze willen doen.

“Nu ja, hierachter ben ik afgestudeerd, en ik heb dan een professionele bachelor. En ik denk dat ik volgend jaar waarschijnlijk een schakelprogramma sociologie ga doen, en dan een masterjaar sociologie. Ik heb ook een paar jobsites uitgezocht nu, en meestal heb ik een masterdiploma nodig.”

Een aantal studenten wil verder studeren, maar alleen als dit kan **van thuis uit**. Bijvoorbeeld via de open universiteit.

“Ik heb inderdaad al een beetje geïnformeerd. Ik heb gekeken voor thuisstudie of een ander systeem. Want 't is wel haalbaar wat ik nu aan het doen ben, maar het is wel enorm zwaar hé. Het eet enorm veel op... Ik kan niet kiezen wanneer ik wiskunde wil hebben, je zit sowieso vast. Ik heb nu geïnformeerd voor thuisstudie en je kan ook enorm veel doen eigenlijk met thuis studeren.”

Wat vinden studenten ondersteunend ?

Studenten vinden het een pluspunt dat de hogeschool **zelf mogelijkheden** aanbiedt om verder te studeren.

“De banaba's of master die je kan volgen... dat vind ik een heel goed idee dat ze daar op inspelen.”

Ook het informeren over **mogelijkheden binnen andere onderwijsinstellingen** vinden ze belangrijk. Dit kan door bijvoorbeeld een beurs te organiseren of keuzevakken aan te bieden.

“Ik weet dat er binnen de associatie Gent keuzevakken in het derde leerjaar worden aangeboden. het is wel goed dat het bestaat, voor de mensen die zo iets hebben van: oké ik wil mijn schakeljaar iets lichter maken en ik wil alvast proeven van hoe het daar is aan de universiteit.”

Werken

Hoe ervaren studenten de overgang van de hogeschool naar werk?

Studenten vinden het belangrijk om **zicht** te hebben op hun **eigen mogelijkheden** en een job te zoeken die daar zo goed mogelijk op aansluit.

Ze maken zich soms **zorgen** of ze gemakkelijk **werk zullen vinden**. Uit de verhalen van oud-studenten blijkt dat dit soms moeilijk verloopt:

“Ik zei: ik zit in een rolwagen dan was dat van: oei, is dat dan tijdelijk of niet? En dan was het: we gaan u een keer later weer bellen en dan mailen ze om te zeggen dat het niet doorgaat.”

“Ik had ook alles over mijn situatie er in gezet in mijn brief, en kreeg antwoord op mijn brief van je komt niet in aanmerking. Ik heb dan gevraagd waarom, heb niets terug gekregen. Ja, dan weet je ook wel genoeg.”

Sommige studenten vragen zich af hoe ze met hun **ondersteuningsnood** moeten omgaan op hun (toekomstig) werk. Zullen ze daar ook ondersteuning vinden?

Ook over **disclosure** hebben studenten vragen. Ze hebben het gevoel dat openheid belangrijk is, maar anderzijds hebben ze ook schrik voor discriminatie.

“Ik denk wel dat dat belangrijk gaat zijn, want je zit met dat dilemma: zet ik dat nu op een sollicitatiebrief of niet? Mensen denken nogal vaak in kotjes: beperking, weg ermee. Maar als je dat dan niet zegt, wat gebeurt er dan mee? Ik kan het niet zomaar verzwijgen, want de werkgever waar je zit zegt van: schrijft eens een brief, en het staat dan vol fouten. Leg maar eens uit waarom het vol met fouten staat. Je kan dat niet verbergen, het zit er en je moet er ook open over kunnen praten. Maar die stigma's en de buitenwereld dat is toch wel iets dat er nog zit.”

Studenten merken op dat het feit dat ze er in slagen een diploma te halen in “moeilijkere omstandigheden” een extra **troef** is.

“Dus ja, het is een mes die aan twee kanten snijdt. Dus als er dan iemand een beetje moeite heeft, weet ik ook wel: 'komaan, ik heb het wel gekund, cru gesteld, ik heb het gekund, jullie kunnen het toch ook?' Dat gebruiken als motivatie. (in het onderwijs)”

Wat vinden studenten ondersteunend?

De meeste studenten hebben veel aan de **sollicitatietraining** op de hogeschool.

“Wat ik zeer goed vind, is dat ze kijken voor sollicitatietraining te doen. Zodanig dat je ook jezelf kan presenteren en dat je up to date bent.”

Die sollicitatietraining is dikwijls algemeen, gericht op alle studenten. Aanvullend vinden sommige studenten het ondersteunend als ze bij een vertrouwenspersoon terecht kunnen met vragen over disclosure tijdens hun sollicitatie.

“Ze heeft dat wel gezegd: probeer daar eerlijk in te zijn, maar probeer daar ook positieve dingen te zeggen. Iedereen heeft commentaar op zijn brief, dat is nu niet omdat jij bepaalde dingen niet kan...”

Het **verkennen van het werkveld** tijdens de opleiding vinden veel studenten belangrijk. Dit kan bijvoorbeeld door stages of werkbezoeken. Op die manier kunnen ze zich beter oriënteren. Bovendien betekenen stages vaak een springplank naar werk.

“Maar ik zat zo nog wat op mijn honger. Ik wil zo nog meer dingen leren kennen. Ik vind uiteindelijk je kiest hiervoor en ik vind ook dat je uiteindelijk ook de mogelijkheden mag zien waar je later je nog kan in specialiseren wat dat het voor u nog in petto heeft.”

Sommige studenten vinden dat de hogeschool ook **goede informatie** moet meegeven zowel algemeen als meer specifiek naar mogelijke ondersteuning bij werken.

“Ik denk dan vooral, bijvoorbeeld in het laatste jaar, om bepaalde mensen duidelijk te maken dat het het laatste jaar stopt, dat het dus niet is van: we zijn afstudeerd, en nu? Het zou helpen als je bijvoorbeeld een checklist hebt van wat je moet doen, in dat laatste jaar. [...] En de brug naar de VDAB slaan vind ik ook wel belangrijk. Ik had nog nooit van ATB gehoord, als ik niet zelf de stap gezet had, ik heb dat zelf allemaal moeten zoeken. Ik ben wel gemotiveerd daarvoor, maar er zijn mensen die een jaar nadat ze afgestudeerd zijn in het hoger onderwijs opeens merken van: oei, er is zoiets als ATB.”

“Het kan wel interessant zijn dat school informeert: dat bestaat, dat bestaat... en doe er nu zelf mee...”

Veel studenten vinden het ondersteunend wanneer er **vacatures** verspreid worden.

“We hebben wel al een paar e-mailtjes ontvangen van vacatures die ze krijgen en dat wordt altijd doorgestuurd en we hebben dan de keuze ik doe dat of doe dat niet. Voor mij was dat niet meer nodig maar ik kan mij wel voorstellen voor mensen die nu willen beginnen dat wel een goede hulp was.”

Een aantal studenten vinden **“opvolging”** door de school positief. Dit kan gaan van contact houden met studenten tot meer intensievere vormen van begeleiding.

“Ik zou eerder zeggen van: als je afgestudeerd ben, en ge hebt problemen, dat je dan ondersteuning krijgt van hoe je het best kan aanpakken.”

“En ze hebben ook wel gevraagd van... ze wisten dat ik aan die testen meedeed... als er iets uitkomt, ga je een mailtje sturen? We zouden graag weten... allé, gewoon zoiets wel.”

Samenvatting: “Wat na de hogeschool”

Studenten kiezen om niet verder te studeren:

- Leeftijd
- Confrontatie met moeilijkheden
- Onzekerheid over ondersteuning
- Job

Studenten kiezen om wel verder te studeren:

- Mogelijkheden
- Beter aansluiten bij job
- Van thuis uit

Ondersteunende factoren:

- Aanbod van hogeschool zelf
- Info over aanbod van andere hogescholen en universiteiten
- Praktische ondersteuningsvraag
- Anonimiteit

Hoe ervaren studenten overgang van studeren naar werk:

- Zicht hebben op eigen mogelijkheden
- Zorgen en vragen over:
 - Disclosure
 - Ondersteuningsmogelijkheden

Ondersteunende factoren:

- Sollicitatietraining
- Verkennen van werkveld
- Goede informatie
- Vacatures
- Opvolging

Literatuur: wat na de hogeschool

De uitstroom van studenten krijgt in de literatuur opvallend minder aandacht. Uistroom ziet men meestal in de zin van gaan werken en minder als verder studeren.

De zorgen en vragen die studenten hebben over de toekomst na hun studententijd, vinden we ook terug in de literatuur, zoals de twijfels over het al dan niet praten over een ondersteuningsnood bij sollicitaties.

Bron:

Madriaga, M. (2007). Enduring disablism: students with dyslexia and their pathways into UK higher education and beyond. *Disability & Society*, 22, (4), 399-412.

Conclusie

Als de studenten uit dit onderzoek spreken over ondersteuning, en over ondersteunende factoren, dan zien we dat ondersteuning heel breed gezien kan worden. Ondersteuning is meer dan **formele ondersteuningsvormen**. Ook **algemene ondersteuning** speelt een grote rol. De manier waarop lessen georganiseerd worden, de manier waarop de hogeschool verschillende zaken organiseert voor álle studenten, is van belang bij ondersteuning. Ook het contact met lectoren en medestudenten speelt een grote rol in de ervaringen die studenten met ons delen. Het wordt in hun verhalen duidelijk dat formele ondersteuningsvormen in de praktijk gedragen moeten worden wil een student zich écht ondersteund voelen.

Verschillende **'good practices'** komen doorheen verschillende verhalen en bij verschillende thema's aan bod.

Een eerste daarvan is het belang van **open en eerlijke communicatie**. Studenten willen weten waar ze aan toe zijn, ook als dat minder goed nieuws is. Zeggen dat ze hier nood aan hebben, is waarschijnlijk een open deur intrappen, maar het is opmerkelijk hoeveel ze dit zelf benoemen als een belangrijke ondersteunende factor.

De **beschikbaarheid** van formele ondersteuning zoals faciliteiten, maar ook de beschikbaarheid van lectoren, aanspreekpunten... is belangrijk. Studenten vinden het belangrijk om beroep te kunnen doen op mensen en op ondersteuningsvormen wanneer ze er nood aan hebben. Het feit dat ze weten dat er mogelijkheden tot ondersteuning zijn, helpt studenten om zich meer op hun gemak te voelen. Ze weten dat, als er iets is, dat er mogelijkheden zijn.

Een andere good practice die vaak opduikt, is **flexibiliteit**: van medestudenten, lectoren... Flexibiliteit in organisatie, in verwachtingen, bij bepaalde regels... Studenten met een ondersteuningsnood hebben vaak het gevoel dat zij de 'uitzondering' op de regel zijn. Wanneer er dialoog mogelijk is over een bepaalde regel, wanneer daar afwijkingen van mogelijk zijn, wordt dit door studenten zeker geapprecieerd.

De **praktijkgerichtheid** en **kleinschaligheid** van Howest worden heel vaak als een ondersteunende factor genoemd. Er is meer contact tussen studenten onderling en tussen studenten en lectoren. Dat betekent voor studenten met

een ondersteuningsnood dat ze ook sneller naar iemand toestappen om ondersteuning te vragen, omdat ze de omgeving als warm en menselijk beschouwen.

Als studenten de kans krijgen om hun **sterktes in de verf te zetten**, zien ze dit als een goede praktijk. We focussen nog te vaak op wat niet mogelijk is. Een focus op talent en op persoonlijke ontplooiing creëert een positieve sfeer waar veel uit geleerd wordt.